IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 137

1. Biztanleriaren ezaugarri nagusiak

Gero eta gizarte zaharragoa eta gero eta etorkin gehiago

2006ko biztanleriari buruzko datuen arabera, Nafarroan 601.874 pertsona bizi dira. Horietatik, 91.448 lagunek (%15,1) 16 urte baino gutxiago dituztenez, inkesta soziolinguistiko honek aztertzen duen unibertsotik kanpo daude.

Baina, kontuan hartu behar da gaur egun gazte horien artean daudela elebidunen ehunekorik handienak (16 urtetik beherako gazteen ia laurdena elebidunak dira). Hortaz, unibertso osoarekiko pisu txikia badute ere, eragina dute Nafarroako emaitzetan.

Azken 15 urteotako bilakaera aztertuz gero, Nafarroako biztanleriak bi ezaugarri argi ditu:

- zahartze-prozesua, eta
- etorkinen hazkundea

Nafarroako biztanleria gero eta zaharragoa da. Oso bizitza-esperantza handia ez ezik jaiotza-tasak ere behera egin du nabarmen. Izan ere, 15 eta 25 urte bitarteko 84.127 gazte zeuden 1991n. Hamabost urte geroago, aldiz, adin-tarte horretako 67.047 gazte, hau da, 17.080 gutxiago (%21eko hazkunde negatiboa). Alderantziz gertatu da 65 urte edo gehiago dituztenekin, hazkunde handia izan baitute hamabost urteotan (%63ko hazkunde positiboa). 79.791 ziren 1991n eta 126.026 dira 2006an.

Azken 15 urteotako biztanleriaren jatorriari dagokionez, estatuz gaindiko etorkinek hazkunde handia izan dute. Nafarroan 8.965 atzerritar zeuden 1991n eta 62.782 daude 2006an, hau da, Nafarroako biztanleen %2 izatetik %10,4 izatera iritsi dira.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 138

1. irudia. Biztanleriaren piramidea sexuaren, adinaren eta jaioterriaren arabera. Nafarroa, 1991

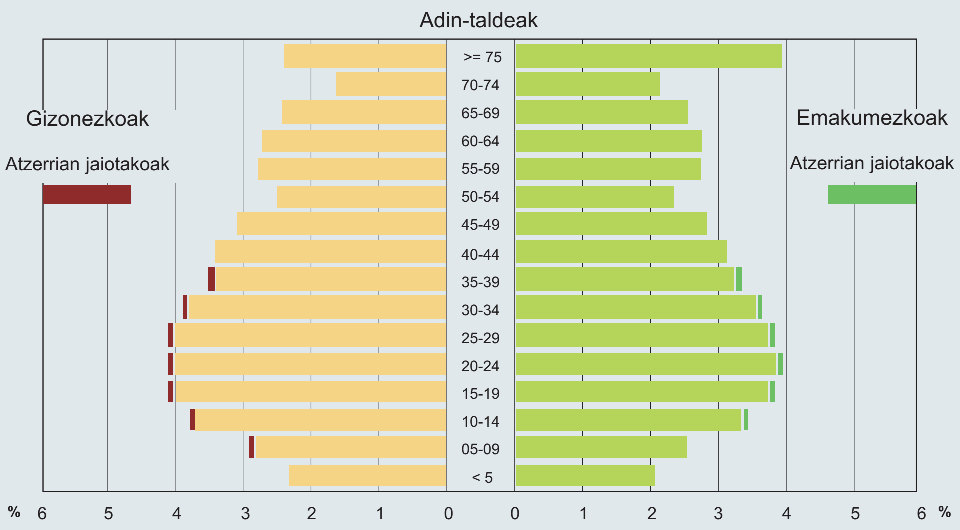

Iturria: INE

2. irudia. Biztanleriaren piramidea sexuaren, adinaren eta jaioterriaren arabera. Nafarroa, 2006

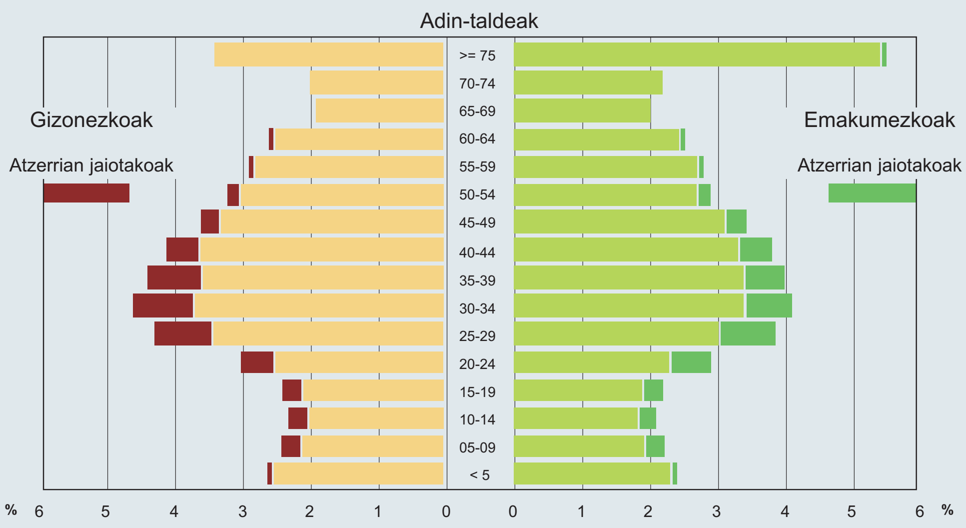

Iturria: INE

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 139

1. taula. 16 urte edo gehiagoko biztanleria lurraldearen eta adinaren arabera. Nafarroa, 2006

	16 urte edo gehiagoko biztanleria			
Adin-taldeak	**Nafarroa**	E. Euskalduna	E. Mistoa	E. Ez euskalduna
≥ 65	**104.700**	11.400	49.800	43.500
50-64	**102.900**	10.600	57.100	35.200
35-49	**141.300**	13.100	78.000	50.200
25-34	**101.500**	9.300	57.500	34.700
16-24	**58.500**	5.600	31.900	21.000
Guztira	**508.900**	**50.000**	**274.300**	**184.600**

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

2. Hizkuntza-gaitasuna

2.1. BIZTANLERIA HIZKUNTZA-GAITASUNAREN ARABERA

2006ko datuen arabera 16 urte edo gehiagoko 508.900 pertsona bizi dira Nafarroan. Horietatik %11,1 (56.400 pertsona) elebidunak dira, hau da, ondo hitz egiten dute euskaraz eta gaztelaniaz. Badira, halaber, beste %7,6 (38.600 pertsona) euskaraz ondo mintzatzen ez badira ere, ondo ulertzeko gai direnak. Horiek elebidun hartzaileak dira. Gainerako guztiak, hau da, %81,3 (413.900 pertsona) erdaldun elebakarrak dira, ez dakite euskaraz hitz egiten.

Nafarroako biztanleen %11,1 da elebiduna, %7,6 elebidun hartzailea eta %81,3 erdaldun elebakarra

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 140

3. irudia. Hizkuntza-gaitasuna. Nafarroa, 2006 (%)

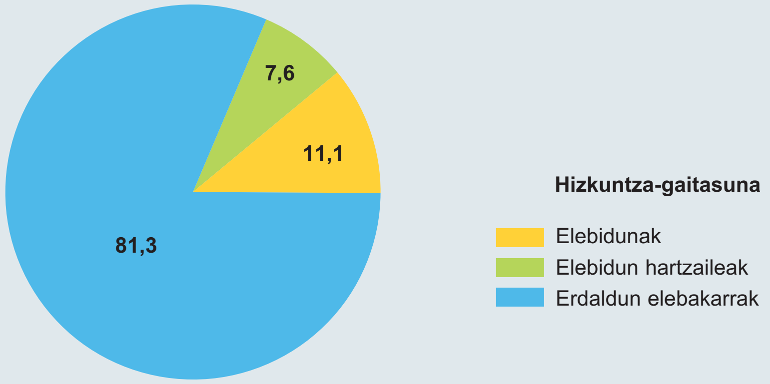

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Eremu euskalduna da elebidunen ehunekorik eta kopururik handiena duena (%60,1 eta 30.000 pertsona, hurrenez hurren). Eremu mistoko elebidunak %8,3 dira, hau da 22.800 pertsona. Eremu ez euskaldunak du Nafarroako elebidunen ehunekorik eta kopururik txikiena (%1,9 eta 3.543 pertsona, hurrenez hurren).

Azaldu berri ditugun datuei benetako neurria hartzeko, garrantzitsua da eremu bakoitzeko biztanle-kopuruak Nafarroako biztanleria osoarekiko duen pisuaz jabetzea. Nafarroako biztanleen erdia baino zertxobait gehiago eremu mistoan bizi da, herena baino gehiago eremu ez euskaldunean eta hamarrena eremu euskaldunean.

4. irudia. Hizkuntza-gaitasuna eremuaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

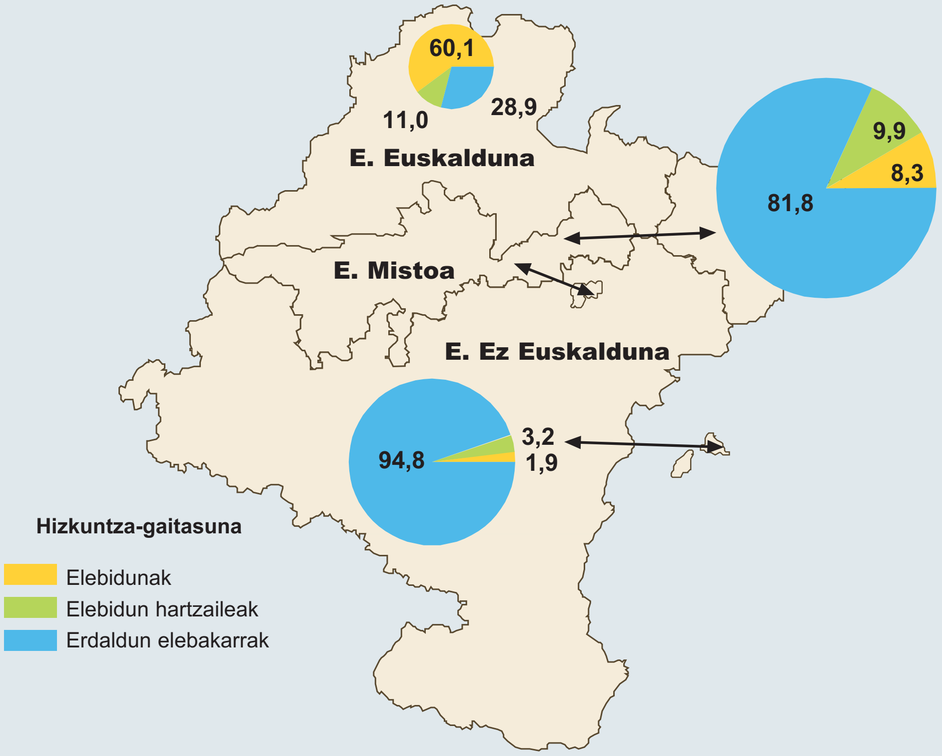

Oharra: zirkuluen tamaina eremu bakoitzeko biztanlearen araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Atzera begiratuz gero, 1991n baino 16.200 elebidun gehiago daude 2006an. Izan ere, 1991n Nafarroako elebidunak %9,5 ziren, 1996an %9,6, 2001ean %10,3 eta, esan bezala, 2006an %11,1. Era berean, euskaraz ondo hitz egin ez arren, ondo ulertzeko gaitasuna dutenek, hau da, elebidun hartzaileek gora egin dute, biztanleen %4,6 izatetik %7,6 izatera iritsi baitira azken hamabost urteotan. Erdaldun elebakarren jaitsiera, aldiz, argia izan da (%85,9tik %81,3ra).

Elebidunen igoera Nafarroako hiru eremu soziolinguistikoetan gertatu da. Halere, alde handiak daude batetik bestera. Eremu ez euskalduneko elebidunak %1,9 dira, baina duela hamabost urte %0,6 ziren. Eremu mistoan ere handia izan da elebidunen hazkundea (%5,2tik %8,3ra). Izan ere, 11.500 elebidun gehiago daude eta bikoiztu egin da kopurua. Eremu euskaldunean elebidunen ehunekoa bere horretan geratu da, %60an alegia.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 142

2. taula. Hizkuntza-gaitasunaren bilakaera, 1991-2006. Nafarroa (%)

	16 urte edo gehiagoko biztanleria			
	1991	1996	2001	2006
Elebidunak	9,5	9,6	10,3	11,1
Elebidun hartzaileak	4,6	9,8	6,6	7,6
Erdaldun elebakarrak	85,9	80,6	83,1	81,3
Guztira	**420.700**	**437.200**	**468.700**	**508.900**

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

2.2 HIZKUNTZA-GAITASUNA, ADINAREN ARABERA

Elebidunen ehunekorik handiena 35 urtetik beherako gazteen artean dago. Multzo hori izan da, hain zuzen ere, azken urteotan bilakaerarik handiena izan duena

Elebidunen hazkundea 35 urtetik beherako adin-talde guztietan gertatu da. Hazkunderik handiena gazteenen artean izan da, Gaur egun, 16 eta 24 urtekoen artean elebidunak %19,1 dira eta 25 eta 34 urtekoen artean, aldiz, %12,5.

Elebidunen ehunekorik txikienak, aldiz, 35 urtetik gorakoen artean daude. Elebidunen ehunekoa Nafarroako batez bestekoaren azpitik dago adin-talde horietan guztietan (%9 eta %10 artean).

Azken 15 urteotako bilakaerari begiratuz gero, elebidunen hazkundea gazteenetatik ari da zabaltzen. Multzorik erdaldunena helduena da, baina urteak aurrera egin ahala, multzo hori elebidunak irabazten ari da azpitik eta erdaldun elebakarrak galtzen zaharrenetan. Hau da, gazteak gero eta euskaldunagoak diren bitartean, zaharrenen multzoan (duela 15 urtera arte elebidunen ehunekorik handiena zuen) erdaldun elebakarren ehunekoa hazi egin da.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 143

Elebidun hartzaileen ehunekoa adin-talde guztietan hazi da 65 urte edo gehiagokoen artean izan ezik. Ehunekorik altuena gazteenen artean (%10,2) dago eta txikiena, ordea, 65 urte edo gehiagokoen artean (%2,8). Ikusten denez, alde nabarmena dago bi ehuneko horien artean.

Erdaldun elebakarrei dagokienez, zenbat eta gazteago orduan eta elebakar erdaldun gutxiago. Izan ere, 65 urte edo gehiagokoen artean %88,1 dira erdaldun elebakarrak eta ehunekoa jaisten doa adinean behera egin ahala. Horrela 16-24 urte bitartekoen artean erdaldun elebakarrak %70,6 dira, 25-34 urte bitartekoek baino hamar puntu gutxiago, %80,4 erdaldun elebakarrak baitira adin-talde honetan.

5. irudia. Hizkuntza-gaitasuna adinaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

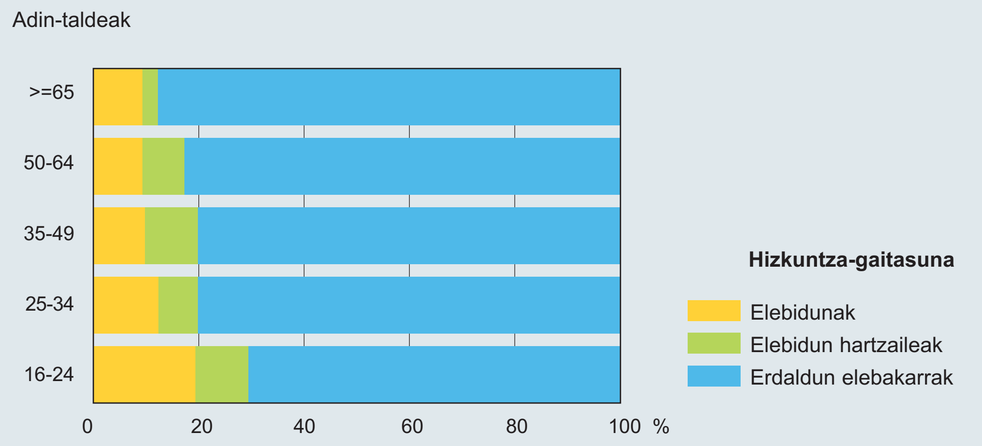

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Hortaz, 2001ean antzeman ziren aldaketa-zantzuak errealitate bihurtu dira bost urte beranduago. Gazteenen euskalduntzea agerikoa da (16-24 urte). Gainera, elebidunen eta elebidun hartzaileen gorakadak erdaldun elebakarren jaitsiera handia ekarri du gazteenen artera.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 144

3. taula. Hizkuntza-gaitasuna adinaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

	16 urte edo gehiagoko biztanleria		
Adin-taldeak	Elebidunak	Elebidun hartzaileak	Erdaldun elebakarrak
≥ 65	9,1	2,8	88,1
50-64	9,0	8,1	82,9
35-49	9,7	10,0	80,3
25-34	12,5	7,1	80,4
16-24	19,1	10,2	70,6
Guztira	**11,1**	**7,6**	**81,3**

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Elebidunen ehunekorik handiena gazteek dute hiru eremuetan. Dena dela, errealitateak oso desberdinak dira. Ikus ditzagun banan-banan.

Eremu euskalduna

Eremu euskaldunean elebidunak %62,7 dira 65 urtetik gorakoen artean. Baina adinak behera egin ahala elebidunen ehunekoak ere behera egiten du (35 eta 49 urtekoen artean, %51,8). Dena den, 35 urtetik behera joera-aldaketa dago, eta elebidunen ehunekoak gora egiten du berriro ere. Igoera horren ondorioz, elebidunen ehunekorik handiena (%79,6) 16 eta 24 urte bitarteko gazteek dute gaur egun.

Eremu euskalduneko elebidun hartzaileen ehunekoa oso txikia da 16 eta 24 urte bitarteko gazteen artean (%2,1), gainerako bi eremuetan ez bezala. Elebidun hartzaile gehienak 25-34 eta 35-49 urte bitartekoen artean daude (%17,6 eta %16 hurrenez hurren). 50 urte edo gehiago dituzten elebidun hartzaileen ehunekoa berriro jaisten da nabarmen. Izan ere, elebidun hartzaileak %7,9 50-64 urte bitartekoetan eta %7 65 urte edo gehiagokoetan.

Erdaldun elebakarrak herena edo zertxobait gehiago dira 35 urtetik gorakoen artean. 16-24 eta 25-34 urteko gazteen artean, aldiz, ehunekoak nabarmen egin du behera (%18,3 eta %21,6 dira hain zuzen).

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 145

4. taula. Hizkuntza-gaitasuna adinaren arabera. Eremu euskalduna, 2006 (%)

	16 urte edo gehiagoko biztanleria		
Adin-taldeak	Elebidunak	Elebidun hartzaileak	Erdaldun elebakarrak
≥ 65	62,7	7,0	30,3
50-64	56,7	7,9	35,4
35-49	51,8	16,0	32,3
25-34	60,8	17,6	21,6
16-24	79,6	2,1	18,3
Guztira	**60,1**	**11,0**	**28,9**

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Eremu mistoa

Eremu mistoan, elebidunak %5 inguru dira 50 urtetik gorakoen artean. 35 eta 49 urte bitartekoen artean portzentajeak %7,5era egiten du gora, %10,7ra 25 eta 34 urtekoen artean eta %18,1era gazteenen artean (16-24 urte).

Elebidun hartzaileen ehunekorik handiena 35 eta 49 urte bitartekoek (%14) eta 50-64 urte bitartekoek (%13,2) dute. Gainerako adin-taldeetan, elebidun hartzaileak nabarmen jaisten dira, %10 baino gutxiago baitira.

Eremu mistoan, beraz, erabat nagusi dira erdaldun elebakarrak adin-talde guztietan. Ehunekorik handiena 65 urtetik gorakoek badute ere, gainerako adin-taldeetan hiru laurden baino gehiago dira. Dena dela, badago alderik gazteenetatik (%76,5 dira 16-24 urte bitartekoen artean) edadetuenetara (%93 dira 65 urte edo gehiago dituztenen artean)

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 146

5. taula. Hizkuntza-gaitasuna adinaren arabera. Eremu mistoa, 2006 (%)

	16 urte edo gehiagoko biztanleria		
Adin-taldeak	Elebidunak	Elebidun hartzaileak	Erdaldun elebakarrak
≥ 65	4,2	2,8	93,0
50-64	5,1	13,2	81,7
35-49	7,5	14,0	78,4
25-34	10,7	9,7	79,6
16-24	18,1	5,4	76,5
Guztira	**8,3**	**9,9**	**81,8**

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Eremu ez euskalduna

Eremu ez euskalduneko elebidunen ehunekorik handiena gazteenen artean dago (%5 inguru). Gainerako adin-taldeetan oso txikiak dira portzentajeak.

Elebidun hartzaileak ere oso gutxi dira adin-talde guztietan, gazteenen artean izan ezik (%20 inguru).

Beraz, eremu ez euskalduneko ia biztanle guztiak erdaldun elebakarrak dira: %95etik gora adin-talde guztietan gazteenen artean izan ezik. 16-24 urte bitartekoen artean hiru laurdenak dira erdaldun elebakarrak.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 147

6. taula. Hizkuntza-gaitasuna adinaren arabera. Eremu ez euskalduna, 2006 (%)

	16 urte edo gehiagoko biztanleria		
Adin-taldeak	Elebidunak	Elebidun hartzaileak	Erdaldun elebakarrak
≥ 65	0,6	1,6	97,7
50-64	1,0	(*)	99,0
35-49	2,2	2,3	95,6
25-34	2,5	(*)	97,5
16-24	4,6	19,7	75,7
Guztira	**1,9**	**3,2**	**94,8**

(*) ehunekoa 0,1 baino txikiagoa da.
Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

6. irudia. Hizkuntza-gaitasuna eremuaren eta adinaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

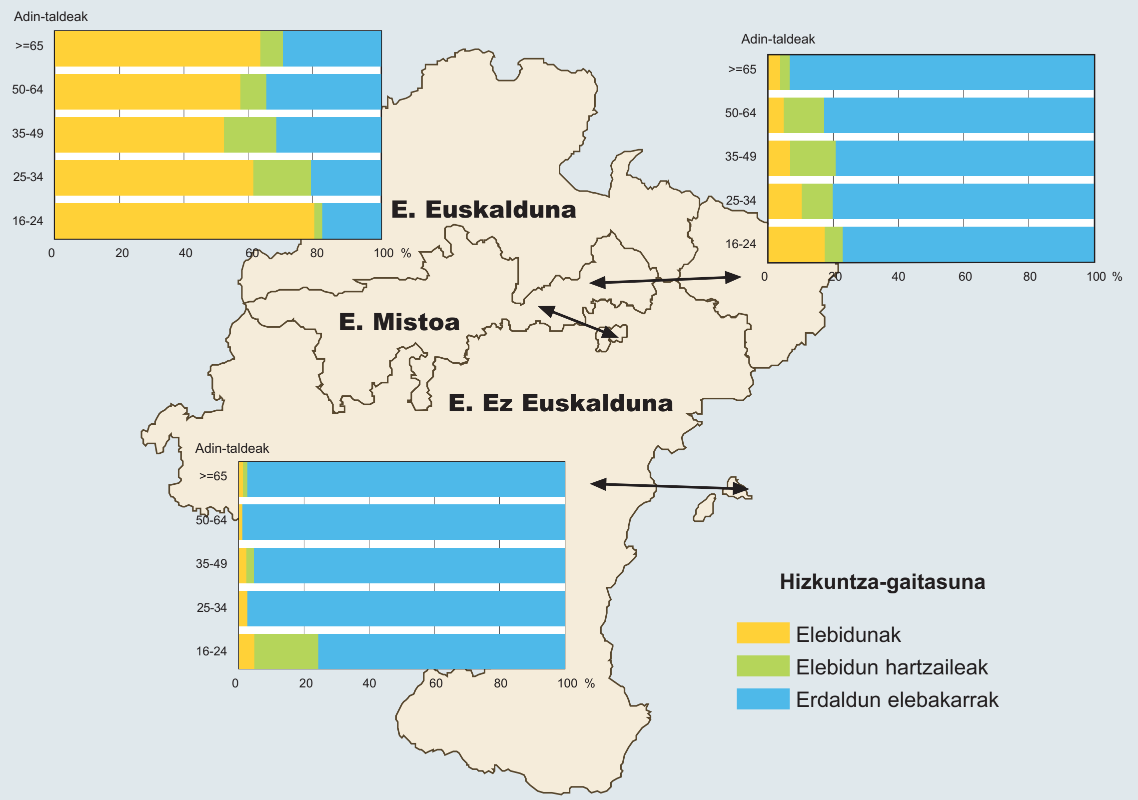

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 148

2.3. TALDEEN EZAUGARRIAK HIZKUNTZA-GAITASUNAREN ARABERA

Hizkuntza-gaitasunaren tipologia osatzen duten hiru taldeetako bakoitzaren (elebidunen, elebidun hartzaileen eta erdaldun elebakarren) ezaugarriak ikusiko ditugu jarraian.

Elebidunen ezaugarriak honakoak dira:

- Eremu euskaldunean edo mistoan bizi dira eta gurasoak bertakoak dituzte.
- Erdiak baino gehiagok euskara dute lehen hizkuntza eta heren batek euskaraz egin ditu oinarrizko eta bigarren mailako ikasketak. Bostenak, gainera, eskolatik kanpo ikasi edo hobetu du euskara.
- Elebidunen erdiak baino gehiagok gurasoak, biak, elebidunak dituzte. Halere, bada talde handi bat (laurdena baino gehiago) guraso erdaldunak dituena.
- Euskararekiko interes handia dute eta euskara sustatzearen alde daude.

Elebidun hartzaileen ezaugarriak, aldiz, beste hauek dira:

- Gehienek gaztelania dute lehen hizkuntza eta gaztelaniaz egin dituzte oinarrizko eta bigarren mailako ikasketak.
- Oro har, familia, lagunartea eta lan-giroa erdaldunak dituzte, baina elebidun hartzaile gehienen seme-alabek euskaraz dakite.
- Gehienak eremu mistoan bizi dira.
- Euskararekiko interes handia dute eta euskara sustatzearen alde daude.

Azkenik, erdaldun elebakarrak honelakoak dira:

- Gehienak bertakoak diren arren, etorkinak ere gero eta gehiago dira, azken urteotan etorritakoak, hain zuzen ere.
- Ia denek gaztelania dute lehen hizkuntza edo euskara ez den besteren bat.
- Eremu mistoan eta ez euskaldunean bizi dira.
- Ehuneko hamabost euskara ikasten ahalegindu dira eskolatik kanpo.
- Euskararekiko interes txikia dute, baina lautik bat euskara sustatzearen alde dago.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 149

2.4. HIZKUNTZA-GAITASUN ERLATIBOA

Elebidunak hiru multzotan banatu ditzakegu, euskaraz edo gaztelaniaz hitz egiteko daukaten erraztasun handiagoaren edo txikiagoaren arabera.

> Elebidunen ia herena hobeto moldatzen da euskaraz gaztelaniaz baino. Proportzio hori erdira jaisten da 25 urtetik beherako gazteenen artean

7. irudia. Elebitasun-mota (*elebidunak*). Nafarroa, 2006 (%)

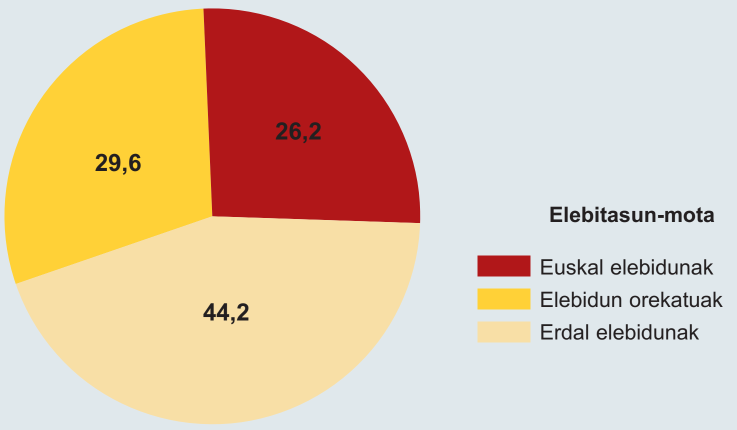

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Euskal elebidunak euskaraz gaztelaniaz baino errazago moldatzen direnak dira. Elebidunen %26,2 dira eta Nafarroako 16 urtetik gorako biztanleen %2,9. Euskal elebidunen ehunekorik handiena 65 urtetik gorakoen artean dago (%45,1), eta adinak behera egin ahala, behera egiten du ehuneko horrek. Izan ere, 16-24 urte arteko gazteen %15 dira euskaraz hobeto moldatzen direnak. Euskal elebidun ia guztiek euskara izan dute lehen hizkuntza (%92). Gehienak eremu euskaldunean bizi (%81) arren, hamarretik bat (%11) eremu mistoan bizi dira.

Elebidun orekatuak, aldiz, berdin moldatzen dira euskaraz eta gaztelaniaz. Elebidunen %29,6 dira eta Nafarroako 16 urtetik gorako biztanleen %3,3. Elebidun orekatuen ehunekorik handiena 25 eta 50 urte bitartekoen artean dago (erdia baino gehiago). Eremu euskaldunean (%55) bizi dira erdia baino gehiago, baina hamarretik ia lau (%39) eremu mistoan. Gehienek (%58) lehen hizkuntza euskara izan badute ere, lautik batek (%26) umetan gaztelania soilik jaso du etxean.

Erdal elebidunak hobeto moldatzen dira gaztelaniaz euskaraz baino. Elebidunen multzorik handiena (%44,2) eta Nafarroako biztanleen %4,9 dira. Erdal elebidunen proportzioa handiagoa da adinak behera egin ahala. Horrela, 16 eta 24 urte arteko gazte elebidunen erdiak baino gehiagok (%55,4) errazago hitz egiten dute gaztelaniaz euskaraz baino. Erdal elebidunen erdia baino gehiago (%58) eremu mistoan bizi dira eta %32 eremu euskaldunean. Lehen hizkuntzari dagokionez, gehienek (%58) gaztelania izan dute lehen hizkuntza eta laurdena pasatxok (%27) euskara.

8. irudia. Elebitasun-mota adinaren arabera (*elebidunak*). Nafarroa, 2006 (%)

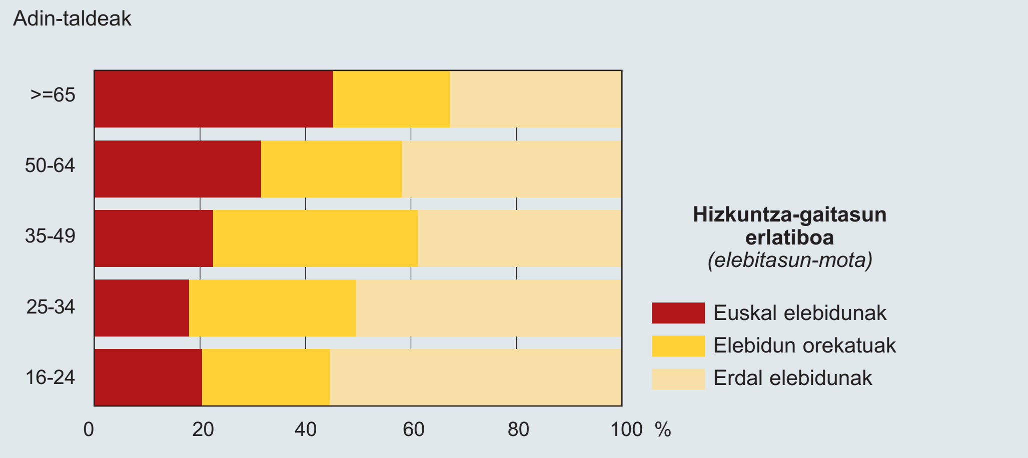

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

1991 eta 2006 bitartean, hizkuntza-gaitasun erlatiboak izan dituen gorabeherak txikiak izan dira. Hala ere, esan daiteke euskal elebidunen ehunekoa txikiagoa dela eta zertxobait handiagoa erdal elebidunena eta orekatuena.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 151

Nafarroa oro har harturik, gaitasun erlatiboaren arabera dauden hiru multzoak berdintsuak diren arren, eremuen artean alde handiak daude. Eremu euskaldunean euskaraz errazago elebidunen ia erdiak (%42,6k) hitz egiten du. Ia herena (%30,8) berdin moldatzen da euskaraz zein erdaraz, eta gainerako laurden pasatxok (%26,7) erraztasun handiagoa du erdaraz.

Eremu mistoan, berriz, nagusi dira (%63,9) erdaraz hobeto moldatzen diren elebidunak. Elebidun orekatuak laurdena pasatxo (%28,7) dira eta euskal elebidunak %7,4.

Eremu ez euskaldunean, elebidunen portzentajea %1,9koa baino ez denez, lagina ez da nahikoa elebidunak gaitasun erlatiboaren arabera sailkatzeko. Nolanahi ere, esan dezakegu erdaraz hobeto moldatzen direnak nagusi direla.

9. irudia. Elebitasun-mota (*elebidunak*) eremuaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

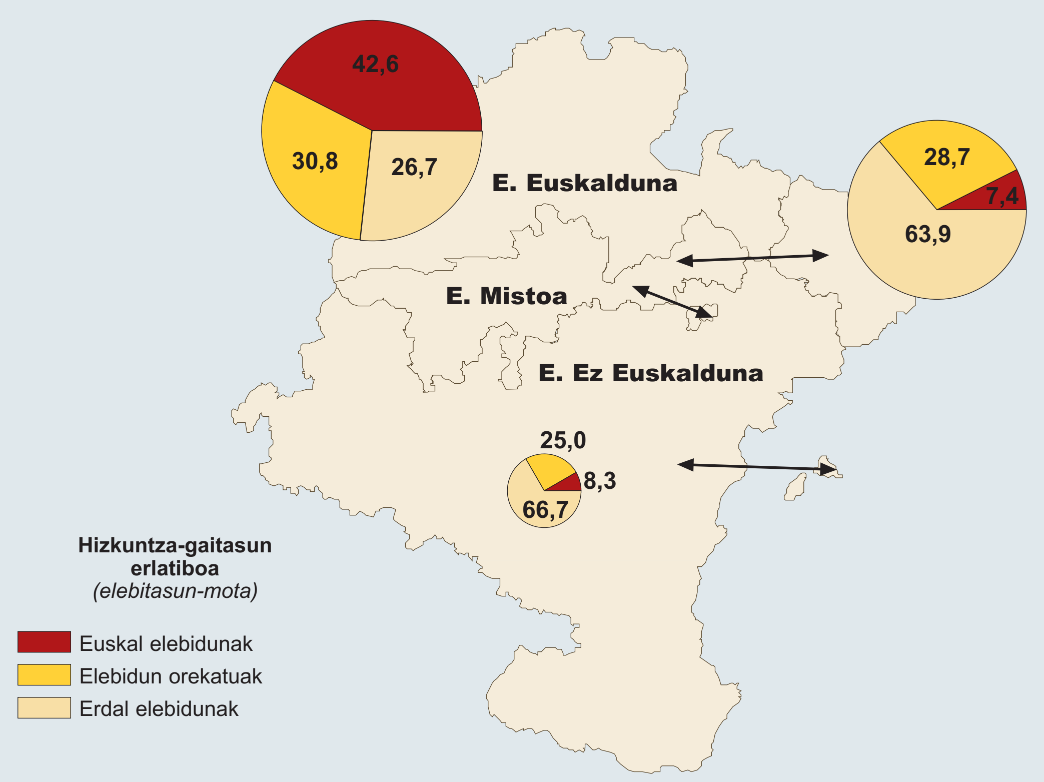

Oharra: zirkuluen tamaina eremu bakoitzeko elebidunen kopuruaren araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 152

7. taula. Elebitasun-mota lurraldearen arabera (*elebidunak*). Nafarroa, 2006 (%)

	16 urte edo gehiagoko biztanleria			
Elebitasun-mota	**Nafarroa**	Eremu euskalduna	Eremu Mistoa	Eremu ez euskalduna
Euskal elebidunak	**26,2**	42,6	7,4	8,3
Elebidun orekatuak	**29,6**	30,8	28,7	25,0
Erdal elebidunak	**44,2**	26,7	63,9	66,7

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

3. Hizkuntzaren transmisioa

3.1. LEHEN HIZKUNTZA, EREMUAREN ARABERA

> Lehen hizkuntza gaztelania dutenak erabat nagusi dira Nafarroa osoan eremu euskaldunean izan ezik. Bertan lehen hizkuntza euskara dutenak erdia baino gehiago dira

Lehen hizkuntzari buruz ari garenean, umeak 3 urte bete arte gurasoengandik edo umearekin bizi diren senitartekoengandik jasotako hizkuntzari edo hizkuntzei buruz dihardugu. Halere, 3 urte baino gutxiago duten umeen eskolatze-tasak kontuan hartuta, argi dago gero eta garrantzi handiagoa hartzen ari dela eskola hizkuntzaren transmisioan ere. Nolanahi ere, kontuan hartu behar da inkesta soziolinguistikoaren unibertsoa 16 urte edo gehiagokoek osatzen dutela, eta horiek 3 urte edo gutxiago zutenean haur-eskolan zegoen ume-kopurua oraingoa baino askoz txikiagoa zela. Hortaz, fenomeno berri horrek ez du hauengan eraginik izan.

Nafarroako hamar biztanletik bederatzik (%90,4) gaztelania dute lehen hizkuntza. Euskara dutenak %6,4 dira eta biak dituztenak %3,2. Lehen hizkuntza gaztelania dutenak erabat nagusi dira eremu mistoan (%93,7) eta erdaldunean (%98,5). Eremu euskaldunean, berriz, ia erdiak (%47,9) euskara izan du lehen hizkuntza, %10,2k biak eta %42k erdara.

10. irudia. Lehen hizkuntza. Nafarroa, 2006 (%)

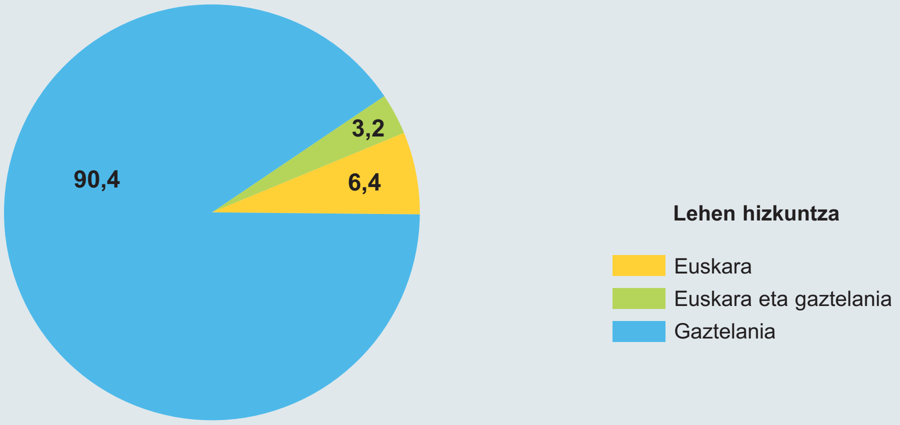

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

8. taula. Lehen hizkuntza eremuaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

	16 urte edo gehiagoko biztanleria			
Lehen hizkuntza	**Nafarroa**	Eremu euskalduna	Eremu Mistoa	Eremu ez euskalduna
Euskara	**6,4**	47,9	2,8	0,7
Euskara eta gaztelania	**3,2**	10,2	3,5	0,9
Gaztelania	**90,4**	42,0	93,7	98,5

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

11. irudia. Lehen hizkuntza eremuaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

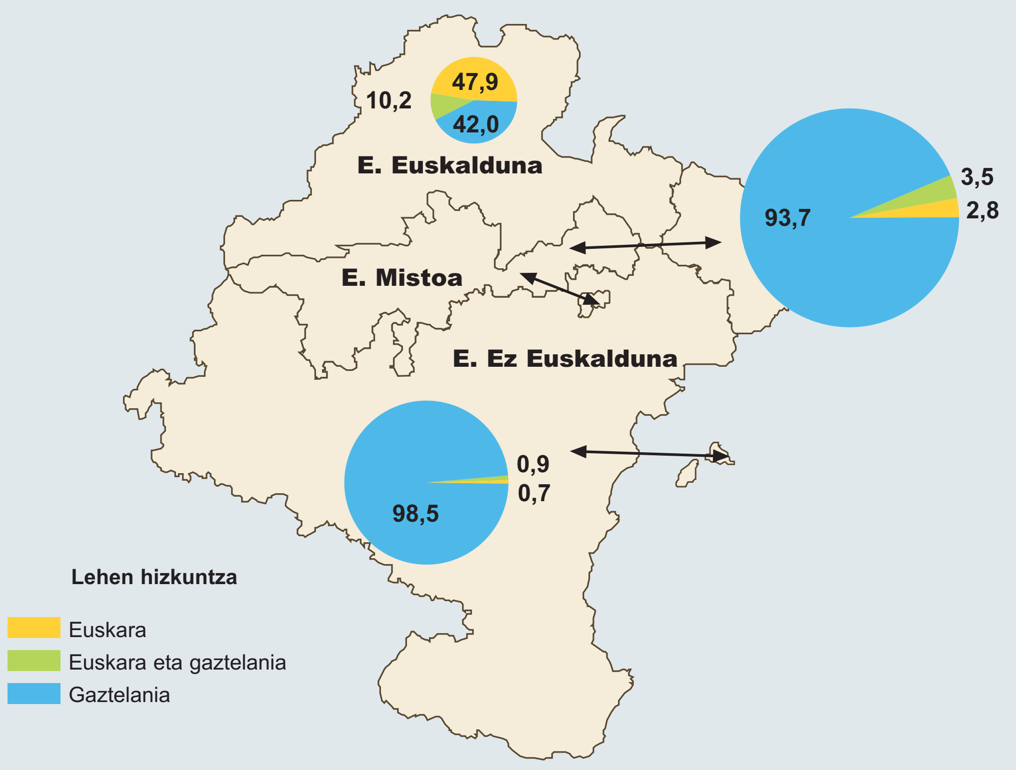

Oharra: zirkuluen tamaina eremu bakoitzeko elebidunen kopuruaren araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

3.2. LEHEN HIZKUNTZA, ADINAREN ARABERA

Lehen hizkuntza euskara dutenen ehunekorik handiena 65 urte edo gehiagoko helduen artean dago (%8,5). Ehuneko horrek behera egiten du adinarekin batera. Baina gazteenen artean (24 urtetik beherakoen artean) joera-aldaketa dago. 16-24 urte artekoen artean handiagoa da bai euskara (%5,8) bai euskara eta gaztelania (%4,3) dutenen ehunekoa 25-34 urte artekoen ehunekoa baino (%5ek euskara soilik eta %1,9k euskara eta gaztelania).

12. irudia. Lehen hizkuntza adinaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

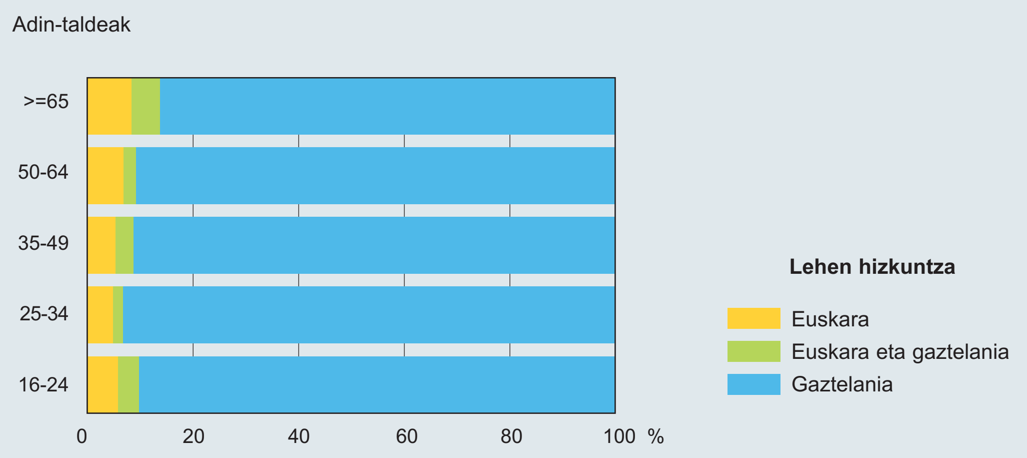

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Eremuen araberako azterketa eginez gero, nabarmena da euren arteko aldea.

Lehenago gertatu zaigun bezala, eremu ez euskaldunean lagina ez da nahikoa euren lehen hizkuntza adinaren arabera sailkatzeko. Nolanahi ere, esan dezakegu adin-talde guztiak kontuan hartuta %98,5ek gaztelania dutela lehen hizkuntza.

Eremu mistoan ere lehen hizkuntza gaztelania dutenak erabat nagusi dira adin-talde guztietan, hamarretik bederatzik baino gehiagok gaztelania hutsa dute lehen hizkuntza, 65 urte edo gehiagokoek izan ezik (%86,8). Lehen hizkuntza euskara edo euskara eta gaztelania jaso dutenen ehunekorik handiena, %13,2 hain zuzen, 65 urte edo gehiagokoen artean dago, eta behera egiten du adinak behera egin ahala gazteenen artera iritsi arte. Azken adin-talde horretan %6,5 dira lehen hizkuntza euskara edo euskara eta gaztelania dutenak.

Eremu euskalduneko egoera bestelakoa da. Lehen hizkuntza euskara edo biak dituztenak nagusi dira adin-talde guztietan. Horien artean, lehen hizkuntza euskara bakarrik dutenen ehunekoak behera egiten du adinak behera egin ahala (65 urtetik gorakoen artean %64, 25 eta 34 urtekoen artean, berriz, %41,1). Baina beherakada hori lehen hizkuntza biak dituztenen gorakadarekin konpentsatu da. Izan ere, zaharrenen artean %10,1 dira eta gazteenen artean %18,8. Lehen hizkuntza erdara dutenen ehunekoak gora egiten du adinak behera egin ahala (65

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 156

urtetik gorakoen artean %33,2 eta 25 eta 34 urtekoen artean %47,6) gazteenetara iritsi arte. Gazteenen artean (16 eta 24 urte), behera egin du lehen hizkuntza gaztelania dutenen ehunekoak (%39,3) lehen hizkuntza euskara edo euskara eta gaztelania dituztenen igoerari esker (%42 eta %18,8 hurrenez hurren).

13. irudia. Lehen hizkuntza eremuaren eta adinaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

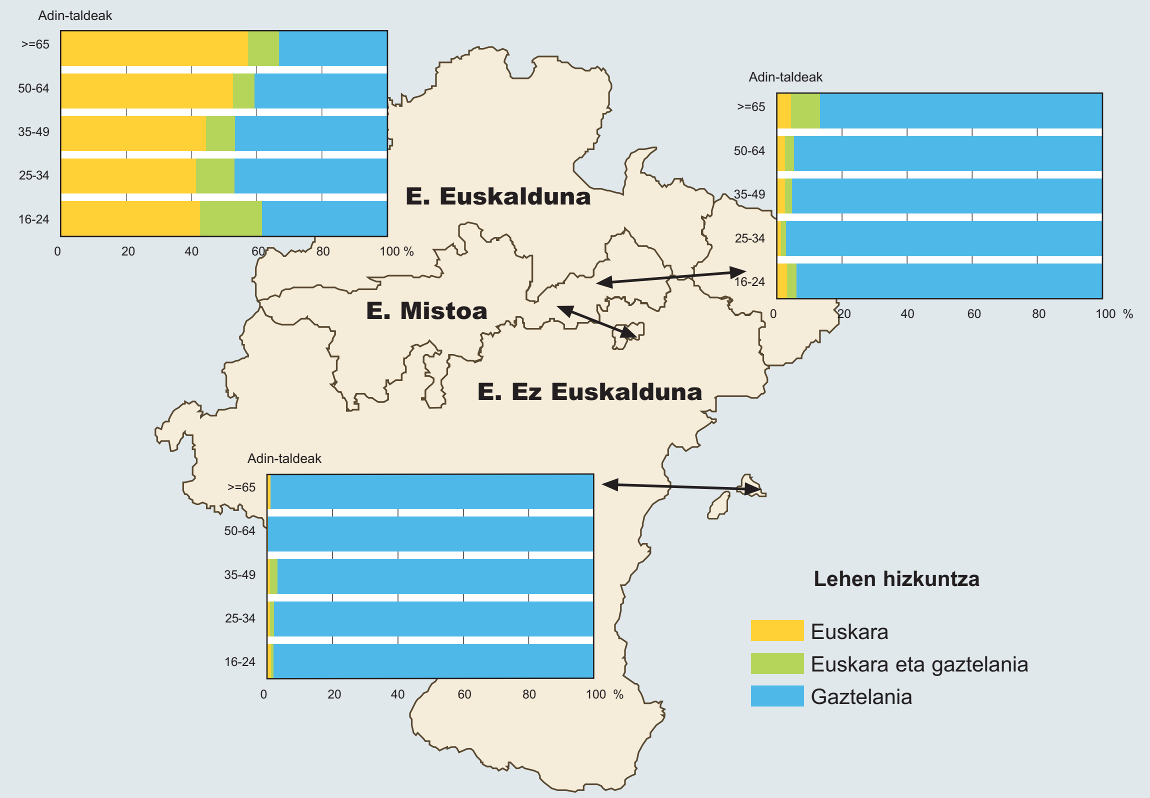

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 157

3.3 LEHEN HIZKUNTZA, HIZKUNTZA-GAITASUNAREN ARABERA

Nafarroako 16 urte edo gehiagoko elebidunen erdiak baino gehiagok (%53,1) euskara izan dute lehen hizkuntza, %13,1ek euskara eta gaztelania eta herenak (%33,8) gaztelania. Azken horiek euskaldun berriak dira eta eskolan edo euskaltegian ikasi dute euskara. Azpimarratzekoa da elebidunen artean multzo hori hartzen ari den pisua.

14. irudia. Lehen hizkuntza (*elebidunak*). Nafarroa, 2006 (%)

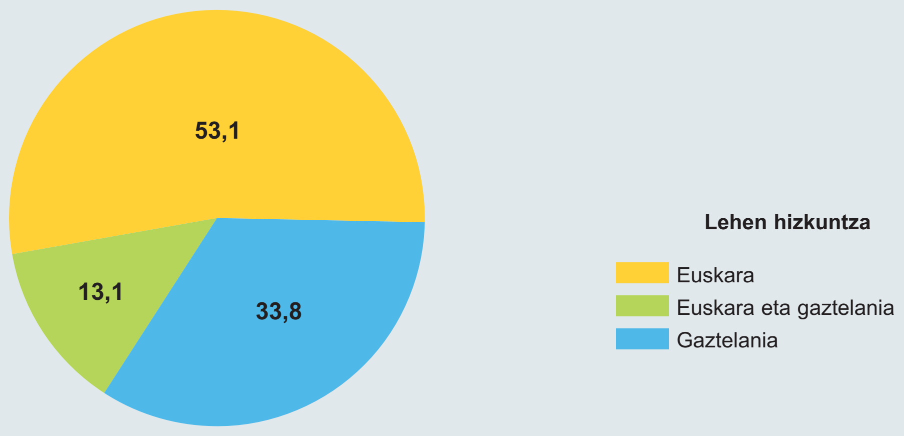

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 158

3.4. FAMILIA BIDEZKO TRANSMISIOA

Gaur egun, aita eta ama elebidunak direnean, euskararen transmisioa ziurtatuta dago ia erabat

Familia bidezko transmisioaz dihardugunean, ume batek gurasoengandik jaso duen hizkuntzari edo hizkuntzei buruz ari gara. Inkesta soziolinguistikoaren kasuan, unibertso osoa kontuan hartuz gero, gurasoengandik seme-alabenganako transmisioa azken 100 bat urteotan nolakoa izan den ezagutzeko aukera dugu.

Nafarroako 16 urtetik gorako biztanle guztiak kontuan hartuz gero, gurasoak, biak, euskaldunak izanik, seme-alaben %66,2k euskara jaso du haiengandik, %16,4k euskara eta gaztelania eta %17,3k gaztelania bakarrik. Euskalduna gurasoetako bat baino ez izanik, euskara jaso dutenen ehunekoa txikia da (%2,6) eta euskara eta gaztelania jaso dutenena %16,3. Hortaz, gehienek (seme-alaben %81,1) gaztelania jaso dute gurasoengandik.

9. taula. Lehen hizkuntza gurasoen hizkuntza-gaitasunaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

	Guraso euskaldunak		
	Biak	Bietako bat	Ez bata, ez bestea
Seme-alaben lehen hizkuntza			
Euskara	66,2	2,6	
Euskara eta gaztelania	16,4	16,3	0,3
Gaztelania	17,3	81,1	99,7

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Emaitza horiek, baina, ez digute gaur egun familia bidez euskara nola transmititzen den erakusten, XX. mende ia osoa oro har hartuta nolakoa izan den baizik.

Nafarroan azken hamar urteotan euskara nola transmititu den ezagutzeko, 2 eta 9 urte bitarteko seme-alabak dituzten inkestatuak hartuko ditugun kontuan.

Bikotekideen hizkuntza-gaitasunak erabat baldintzatzen du seme-alabei transmititzen zaien lehen hizkuntza. Gurasoak elebidunak direnean seme-alaben %98k euskara jasotzen du etxean. Horietako gehienek (10etik zortzik baino gehiagok) euskara bakarrik jaso dute eta gainerakoek euskara gaztelaniarekin batera (%17,2).

Bikotekideetako batek euskaraz ez dakienean, aldiz, hamarretik batek baino gutxiagok jaso du euskara bakarrik. Halere, bikote misto horietako seme-alaben artean, euskara eta gaztelania jaso dutenen portzentajea handia da, erdia baino gehiago (%67) baitira.

Hortaz, esan daiteke bikote euskaldun ia guztiek euskara transmititzen dietela seme-alabei gaur egun, eta gero eta gehiago direla hizkuntza biak (euskara eta gaztelania) transmititzen dituzten bikoteak.

Gertakari hori bikotekideen hizkuntza-gaitasunarekin dago lotuta. Izan ere, guztiak elebidunak diren arren, azken urteotako hizkuntzaren berreskuratze-prozesuaren ondorioz, bikotekide euskaldun berriak gero eta gehiago dira gurasoen eta gurasogaien artean, eta horiek seme-alabei euskara transmititzen badiete ere, gero eta gehiago dira gaztelaniarekin batera transmititzen dutenak.

15. irudia. Lehen hizkuntza gurasoen hizkuntza-gaitasunaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

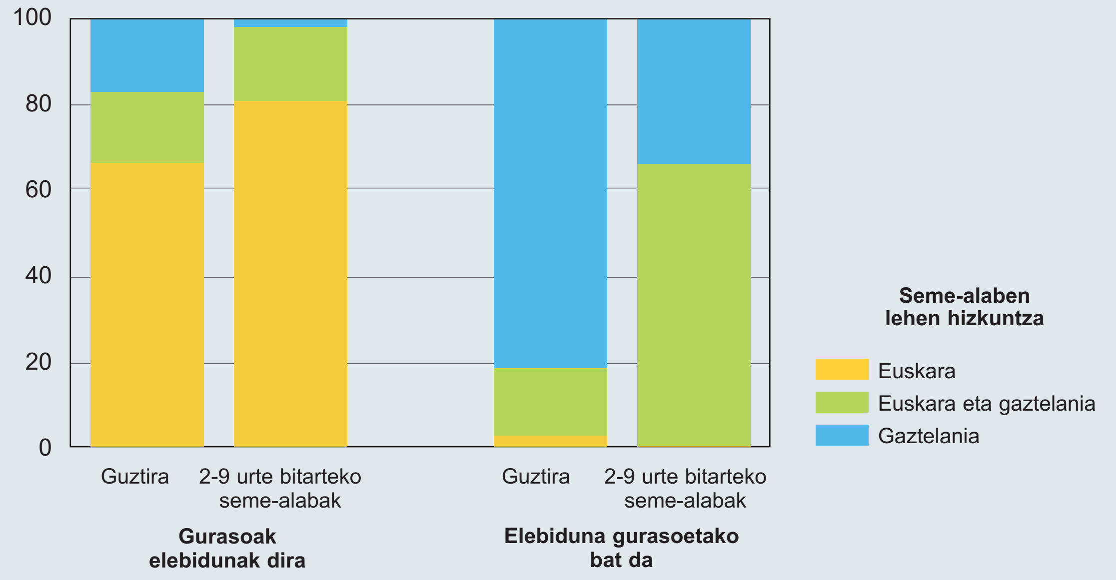

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 160

3.5. HIZKUNTZA-BILAKAERA: EUSKARAREN IRABAZIAK ETA GALERAK

> Euskararen irabaziak (euskaldun berriak) galerak baino gehiago dira Nafarroan. Irabazien hazkundea eta galeren ia desagerpena gazteen artean antzematen da bereziki

Lehen hizkuntza euskara edo euskara eta gaztelania izan duten gehienek euskara gorde dute eta elebidunak dira gaur egun. Halere, badira lehen hizkuntza euskara izan arren, gaur egun elebidunak ez diren 11.700 lagun, hau da, euskara guztiz edo partez galdu dutenak. Galera horien herena pasatxo (%38,7) galera partziala da, hau da, pertsona horiek euskaraz ondo hitz egin ez arren, ondo ulertzeko gai dira. Gainerako %61,3k erabat galdu dute euskara.

Baina, aldi berean, lehen hizkuntza gaztelania izan arren, euskara ikasi eta gaur egun elebidun diren 19.000 pertsona daude.

Aitzitik, irabaziei buruz ari garenean, irabazi osoei buruz ari gara. Izan ere, badira beste 34.100 lagun lehen hizkuntza gaztelania izan arren, gaur egun euskaraz ondo ulertzeko gaitasuna dutenak, baina horiek ezin ditugu irabazien artean sartu oraindik.

16. irudia. Euskararen galerak eta irabaziak. Nafarroa, 2006 (%)

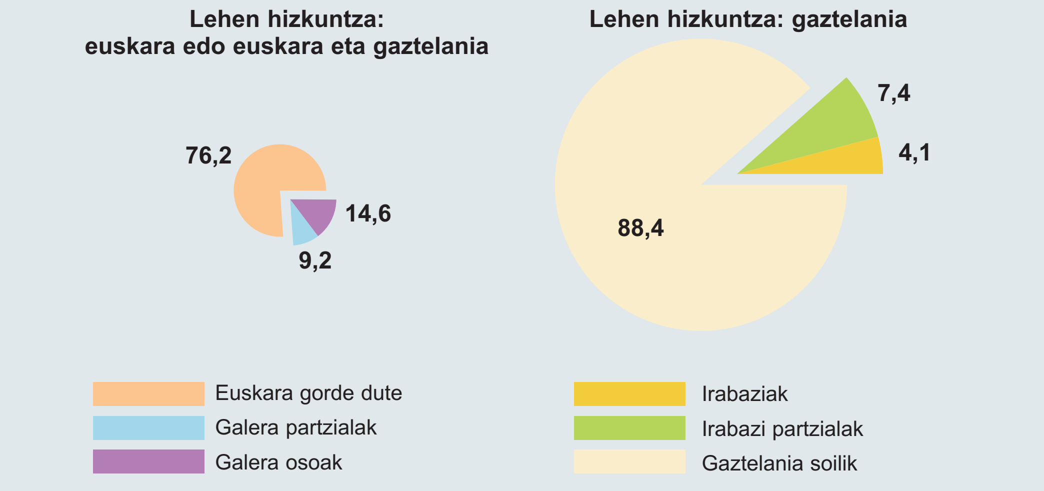

Oharra: zirkuluen tamaina talde bakoitzeko biztanleriaren araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Euskara irabazi dutenen ehunekoa, euskaldun berriena hain zuzen, oso desberdina da hiru eremuetan: %7,2 euskaldunean, %5 mistoan eta %1 ez euskaldunean.

Adinaren arabera ere alde esanguratsuak daude. Euskara irabazi dutenen ehunekoa txikia da 50 urtetik gorakoan artean (%2 baino gutxiago batez beste). Baina 50 urte baino gutxiago dituztenen artean, euskaldun berrien ehunekoak gora egiten du adin-talde batetik aurrekora (49 eta 35 urtekoen artean %3,5, 34 eta 25 urtekoen artean %5,8 eta 24 eta 16 urtekoen artean %9,3).

17. irudia. Euskararen galerak eta irabaziak adinaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

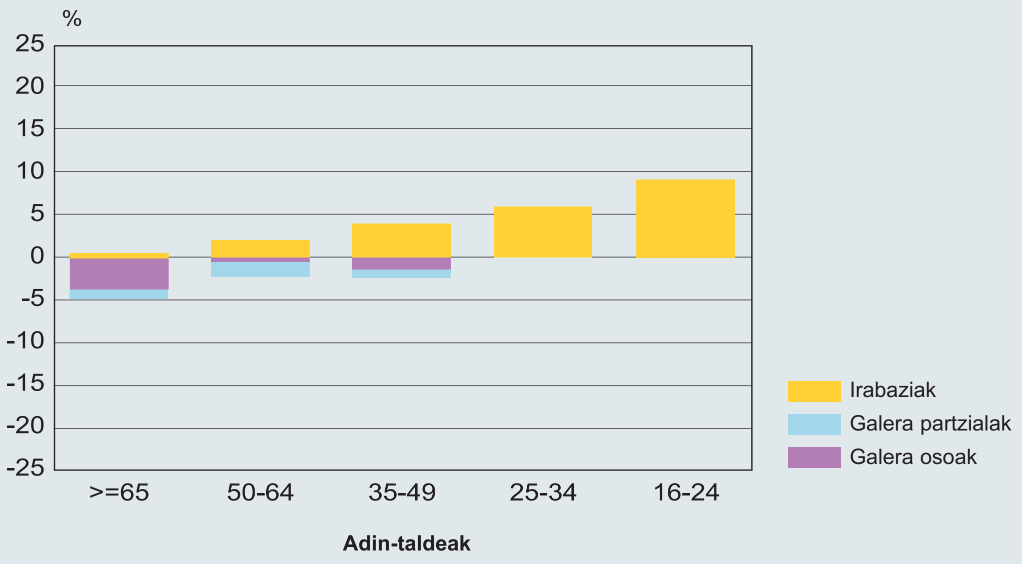

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 162

10. taula. Euskararen galerak eta irabaziak adinaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

	Euskararen irabaziak eta galerak		
Adin-taldeak	Irabaziak	Galera partzialak	Galera osoak
>=65	0,5	-1,3	-3,8
50-64	2,2	-1,5	-0,8
35-49	3,5	-0,9	-1,6
25-34	5,8	-0,2	0
16-24	9,3	-0,2	0
Guztira	**3,7**	**-0,9**	**-1,4**

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Euskara **irabazi** dutenen ezaugarri nagusiak honakoak dira:

- Gehienak gazteak dira. Erdiak baino gehiagok (%59) 35 urte baino gutxiago dute. Halere, euskara irabazi dutenen laurdena (%26) 35 eta 49 urte bitarteko multzoan dago.
- Ia erdiak (%41) euskaraz egin ditu oinarrizko ikasketak, eta erdiak baino gehiagok (%65) eskolaz kanpo ikasi edo hobetu du euskara.
- Hiru laurdenak (%76) errazago moldatzen dira gaztelaniaz euskaraz baino.
- Ia hiru laurdenak (%72) eremu mistoan bizi dira.

Euskara **galdu** dutenak, aldiz, honako ezaugarri hauek dituzte:

- Ia denek (%97) 35 urte baino gehiago dituzte.
- Hiru laurdenak (%76) euskara eta gaztelania izan du lehen hizkuntza.
- Inork ez ditu oinarrizko ikasketak euskaraz egin, eta ia hiru laurdena (%72) ez da inoiz eskolaz kanpo euskara ikasten ahalegindu.
- Gehienak (%69) eremu mistoan bizi dira.

Euskaldun zaharrek lehen hizkuntza euskara izan dute eta gaur egun elebidunak dira. Erdaldun zaharrek, aitzitik, lehen hizkuntza erdara izan dute eta erdaldun elebakarrak izaten jarraitzen dute.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 163

Bi multzo horiek oso bestelakoak izan arren, badute antzekotasunik. Esate baterako, euskaldun zaharren eta erdaldun zaharren ehunekorik handienak 65 urtetik gorakoen artean daude (%7tik gora dira euskaldun zaharrak eta %84tik gora erdaldun zaharrak).

Dena dela, adinean behera egin ahala erdaldun zaharren ehunekoa jaisten doa oro har eta 25 urtetik beherakoetara iristean beherakada nabarmena du. Esate baterako, 25 eta 39 urtekoen artean erdaldun zaharrak %80,4 dira, baina 16 eta 24 urtekoen artean ia hamar puntuz jaisten da, %70,6 baitira.

Euskaldun zaharren ehunekoak ere behera egiten du 64 urte baino gutxiago dituztenen artean eta %5 inguruan dago 49 urtetik beherakoen artean adin-talde guztietan.

Baina, euskaldun berrienarekin batera, adinak behera egin ahala hazkunde handia izan duen multzoa jatorrizko elebidunena da. Jatorrizko elebidunak euskara eta gaztelania izan dute lehen hizkuntza eta gaur egun ondo hitz egiten dute euskaraz. 25 urte baino gehiago dituztenen artean jatorrizko elebidunak %2 baino gutxiago dira. 16 eta 24 urtekoen artean, aldiz, ehunekoa bikoiztu egin da, %4 baino gehiago baitira.

18. irudia. Hizkuntza-bilakaeraren indizea adinaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

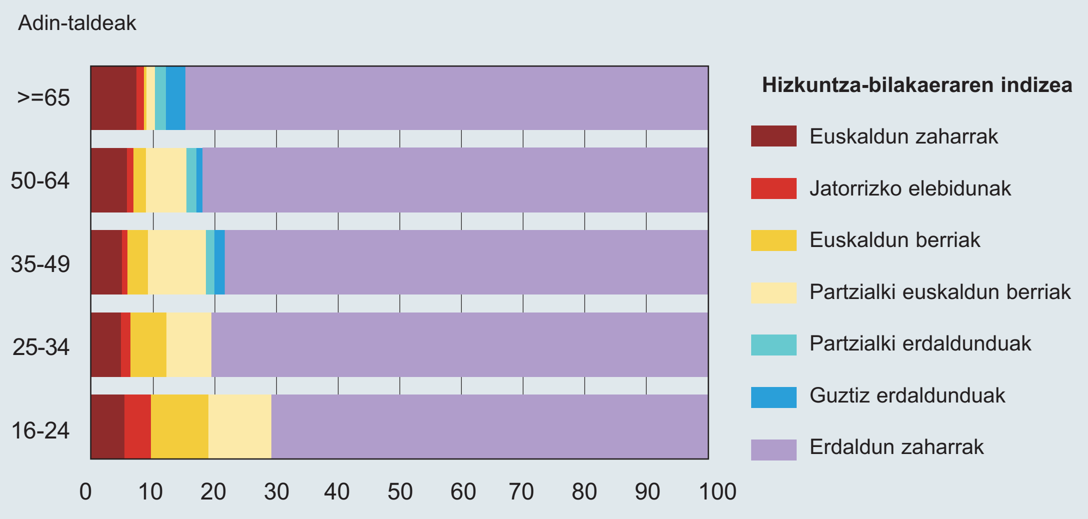

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

4. Euskararen erabilera

4.1. EUSKARAREN ERABILERAREN TIPOLOGIA

Eremu jakin batzuetan (etxean, familiako kideekin, lagunekin, dendariekin, lanean, eremu formal publikoetan eta pribatuetan) banan-banan euskararen erabilera nolakoa den jasotzen du inkesta soziolinguistikoak. Beraz, eremu horietako bakoitzean zenbat euskara erabiltzen den eta azken urteotako bilakaera nolakoa izan den jakin badakigu. Baina euskarak gizartean oro har duen erabileraz jabetzeko, 2001ean indize bat eratu zuen Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak: indize horri euskararen erabileraren tipologia izena jarri zitzaion.

Euskararen erabilera neurtzeko tipologiak honako eremu hauek ditu kontuan: etxea, lagunartea eta eremu formala. Eremu formalak lau azpi-eremu hartzen ditu bere baitan: osasun- eta udal-zerbitzuak esparru publikoan, eta auzoko dendak eta finantza entitateak (bankuak eta kutxak) esparru pribatuan.

Erabileraren tipologia inkesta soziolinguistikoak aztergai duen unibertso osoari, hau da, 16 urte edo gehiagoko biztanleriari aplikatu zaio, 508.961 laguni hain zuzen.

Erabileraren tipologiaren arabera, Nafarroako biztanleen %5,6k euskara gaztelania beste (%2,4) edo gehiago (%3,2) erabiltzen du eguneroko jardunean, %4,1ek gaztelania erabiltzen du nagusiki eta %90,3k ez du euskararik erabiltzen.

19. irudia. Euskararen erabilera. Nafarroa, 2006 (%)

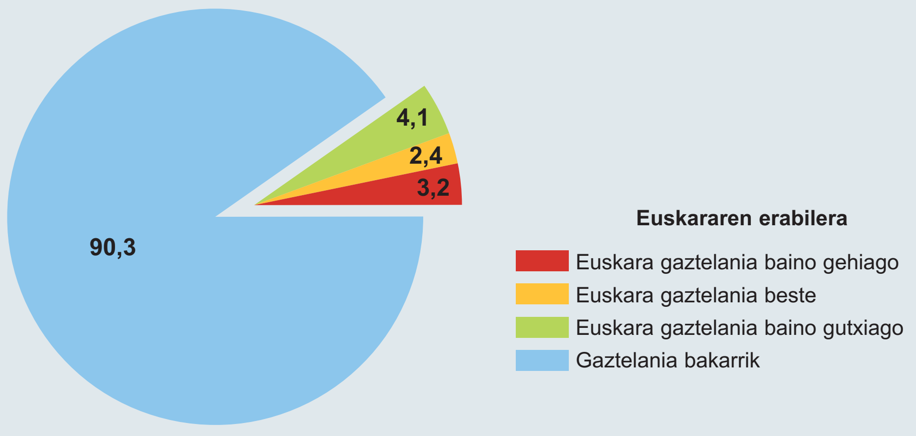

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Azken 15 urteotako bilakaera aztertuz gero, euskararen erabilera ez da ia aldatu ehunekoan. 1991n, Nafarroako biztanleen %5,9k erabiltzen zuten euskara gaztelania beste (%2,2) edo gehiago (%3,7). Hamar urte beranduago, 2001ean, %5,8 ziren euskara gaztelania beste (%1,6) edo gehiago (%4,2) erabiltzen zutenak. 2006an %5,6k erabiltzen dute euskara gaztelania beste (%2,4) edo gehiago (%3,2).

Aldi berean, multzorik handiena alde handiz gaztelania hutsean mintzatzen direnen ehunekoa izateaz gain, ez du ia aldaketarik izan. Ikus ditzagun datuak: %90,9 mintzatzen ziren gaztelaniaz soilik 1991n, %89,9 bost urte geroago eta 2006an, esan bezala, %90,3.

20. irudia. Euskararen erabileraren bilakaera. Nafarroa, 1991-2006 (%)

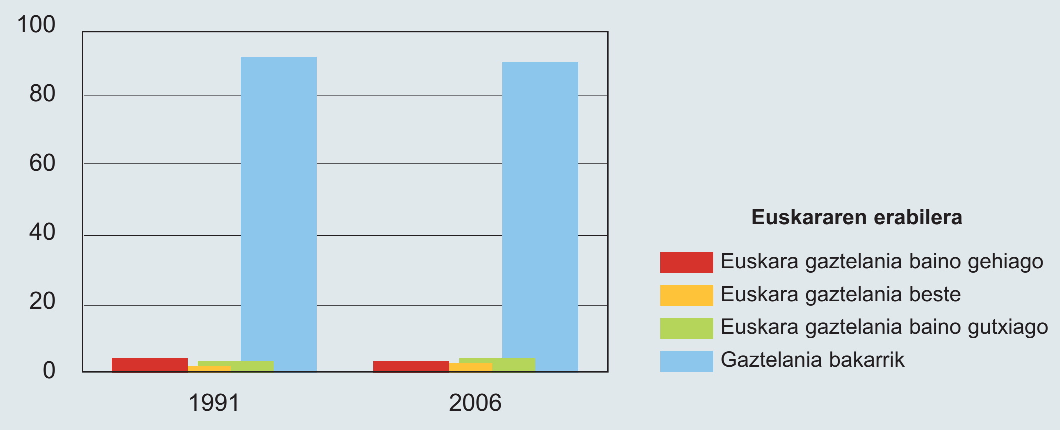

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Dena dela, erabilerari buruzko emaitzetan alde handiak daude eremu euskaldunaren, mistoaren eta ez euskaldunaren artean. Izan ere, euskara gaztelania beste edo gehiago erabiltzen dutenak %46,5 dira eremu euskaldunean, %1,8 eremu mistoan eta %0,3 eremu ez euskaldunean. Horiekin batera, euskara gaztelania baino gutxiago erabiltzen dutenena talde esanguratsua da, batez ere eremu euskaldunean eta eremu mistoan: %10,5 eta %4,7 hurrenez hurren. Txikiagoa da, ordea, (%1,4) eremu ez euskaldunean.

Emaitza horien arabera, gaztelania hutsean mintzatzen direnen portzentajean ere alde handiak daude eremu batetik bestera. Eremu euskaldunean, adibidez, gaztelania hutsean hitz egiten dutenak ez dira erdira iristen (%43,1). Eremu mistoan, ordea, hamarretik bederatzi baino gehiago dira (%93,5) gaztelania hutsean mintzatzen direnak eta ia denak eremu ez euskaldunean (%98,4).

Bestalde, eremu euskaldunean erabilerak izan duen bilakaerari erreparatuz, duela 15 urtekoaren berdintsua dela ondorioztatzen da, ez da aldaketa aipagarririk izan. Izan ere, %46,8k erabiltzen zuten 1991n euskara gaztelania beste edo gehiago eta, %11,4k euskara gaztelania baino gutxiago eta %41,9 ziren gaztelania hutsean mintzatzen zirenak.

21. irudia. Euskararen erabilera eremuaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

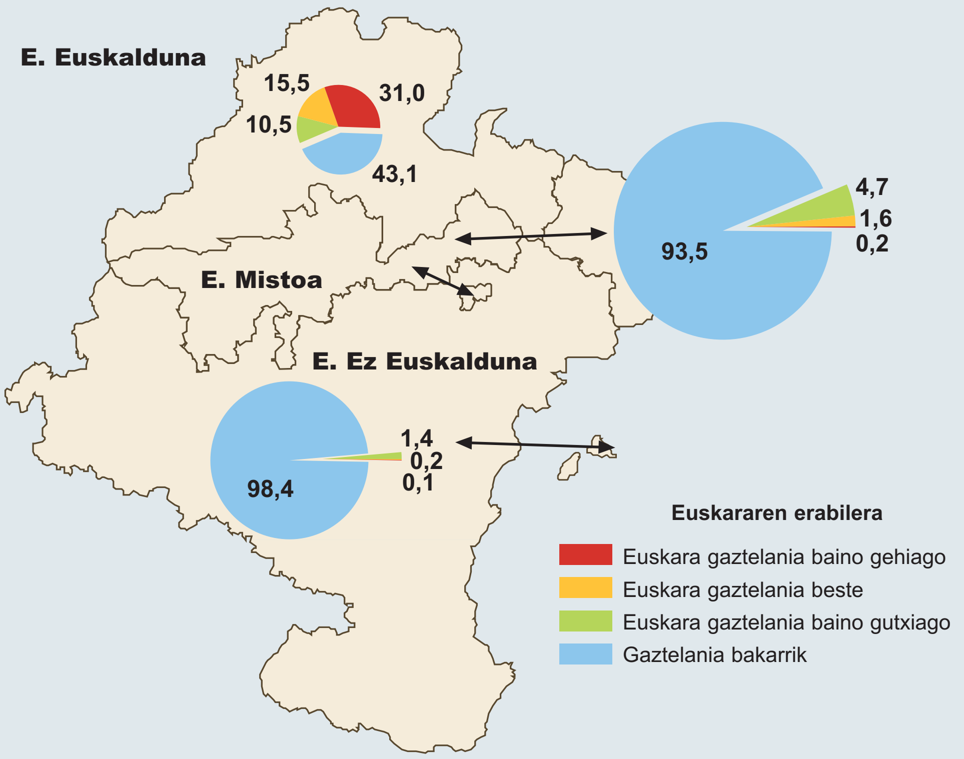

Oharra: zirkuluen tamaina eremu bakoitzeko biztanleriaren araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Euskararen erabilerari buruzko datuak gune soziolinguistikoaren arabera aztertuz gero, aldeak Nafarroako hiru eremuen artekoak baino handiagoak direla kontura-tuko gara. Euskaldunak %20 baino gutxiago diren guneetan, 1. gune soziolinguis-tikoan alegia, %1,2k baino ez du euskaraz gaztelaniaz beste edo gehiago hitz egi-ten. Badago, hala ere, talde bat (%3,4) gaztelania baino gutxiago bada ere, eus-kara ere erabiltzen duena. Lehenengo gune soziolinguistikoan gehiengo handia (%95,4) gaztelania hutsean mintzatzen da.

2. gune soziolinguistikoan (euskaldunak %20 eta %50 bitartean) ere gaztelania da gehien erabiltzen den hizkuntza, %84,9k hain zuzen erabiltzen dute gaztelania soilik. Euskaraz gaztelaniaz beste edo gehiago hitz egiten dutenak %4,1 dira, eta gaztelania baino gutxiago bada ere, euskara erabiltzen dutenak %11.

3. gune soziolinguistikoan (euskaldunak %50 eta %80 bitartean), bizilagunen ia erdiak (%48,8) euskara gaztelania beste edo gehiago erabiltzen du, %18k euska-ra gaztelania baino gutxiago, eta heren batek (%33,2) ez du euskara erabiltzen.

4. gune soziolinguistikoan (euskaldunak >%80) erdiak baino gehiagok (%60,1) euskara erabiltzen dute nagusiki, %23,5ek euskara gaztelania beste eta %5,6k adierazten dute euskaraz egiten duela, baina gaztelania baino gutxiago. Azkenik, laugarren guneko hamarrena (%10,8) gaztelania hutsean mintzatzen da.

Guneen araberako erabileran ez da aldaketa nabarmenik izan azken hamabost urteotan, 3. gunean izan ezik. Gune horretan 1991n %43,1ek erabiltzen zuen eus-kara gaztelania beste edo gehiago, hau da, bost puntutan egin du gora erabilerak.

Gune soziolinguistikoaren araberako emaitzei benetako neurria hartzeko, lagun-garria da gune bakoitzeko biztanleek Nafarroako biztanleria osoarekiko duten pisuaz jabetzea. Izan ere, lehen gunean Nafarroako biztanleen %90,6 bizi da, bigarren gunean Nafarroako biztanleen %3,1, hirugarren gunean %2,5 eta lauga-rrenean %3,8.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 168

22. irudia. Euskararen erabilera gune soziolinguistikoaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

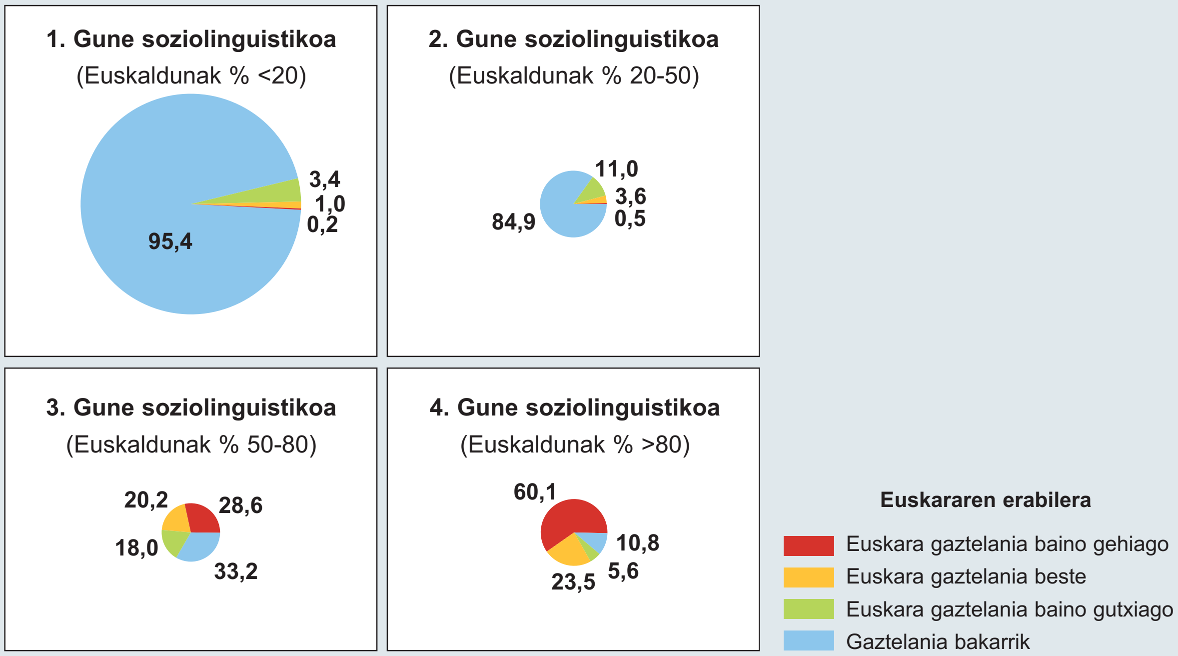

Oharra: zirkuluen tamaina gune bakoitzeko biztanleriaren araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Bestalde, hizkuntza berreskuratzeko prozesuan lan-munduak duen garrantzia ezin ahaztuta, euskarak lan-munduan duen presentziak euskararen erabileraren indizeari nola eragiten dion jakin nahi izan dugu. Horretarako, euskararen erabileraren tipologia laneko erabilerarekin osatu dugu.

Baina erabileraren tipologia osatu hori ezin zaio unibertso osoari aplikatu, lan egiten dutenei baizik. Hortaz, 16 urtetik gorako landunei buruz ari gara oraingoan: 252.100 lagun, unibertso osoaren %49,5.

23. irudia. Euskararen erabileraren bilakaera (lanean). Nafarroa, 1991-2006 (%)

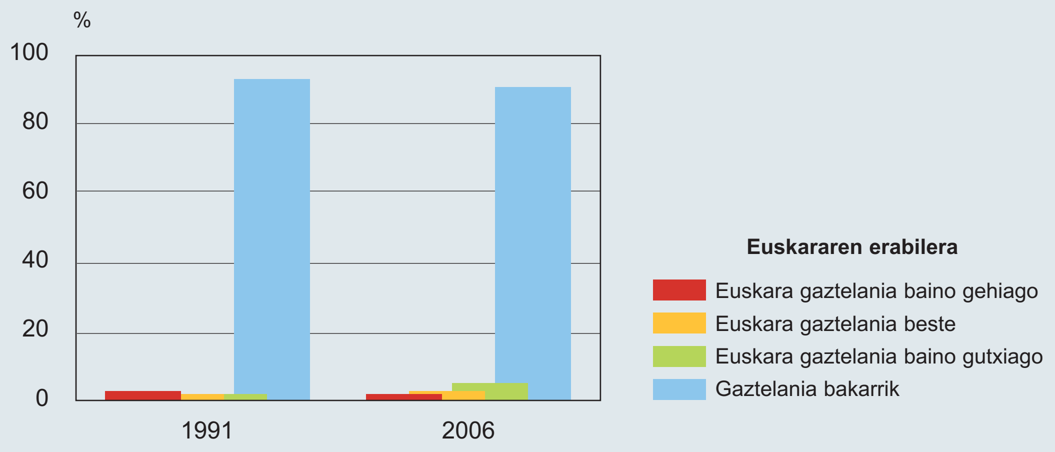

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Datuei begiratuz gero, laneko erabileraren eragina argia da indizean. Oro har, euskaraz gaztelaniaz beste edo gehiago erabiltzen dutenen ehunekoa oso antzekoa bada ere (%5,6 lehenengo tipologian eta %5,2 bigarrenean), lanean ari direnen artean gutxiago dira euskaraz gaztelania baino gehiago erabiltzen dutenak (%2,1 vs %3,2) eta gehiago, aldiz, euskara gaztelania beste hitz egiten dutenak (%3,1 vs %2,4). Aldi berean, gehiago dira gaztelania baino gutxiago bada ere, euskara erabiltzen dutenak (%5,4 vs %4,1) eta gutxiago gaztelania hutsean mintzatzen direnak (%89,5 vs %90,3).

Beraz, laburbilduz esan daiteke lan egiten dutenen artean gutxiago direla, alde batetik, nagusiki euskaraz hitz egiten dutenak eta, bestetik, euskararik erabiltzen ez dutenak, eta gehiago euskaraz gaztelaniaz beste edo gutxiago mintzatzen direnak. Joera hori, oro har, lurralde, gune eta, aurrerago ikusiko dugunez, adin-talde guztietan ematen da.

4.2. EUSKARAREN ERABILERAREN TIPOLOGIA, ADINAREN ARABERA

Gazteak eta zaharrak dira eguneroko jardunean euskara gehien erabiltzen dutenak

Adin-talde guztietan erabat nagusi da gaztelaniaren erabilera (batez beste %90 inguru). Halere, 25 urtetik beherakoen artean, gaztelaniaren erabilera (%84,7) behera egiten ari da.

Euskara gaztelania beste (%3,6) edo gehiago (%3,1) erabiltzen dutenen ehunekorik handiena 16 eta 24 urte bitarteko gazteek dute (%6,7). Ondoren, 65 urtetik gorako zaharrak daude (%6,2). Esan behar da, hala ere, zaharren artean gazteen artean baino gehiago direla euskaraz gaztelaniaz baino gehiago mintzatzen direnak, hau da, nagusiki euskara erabiltzen dutenak (%4,8 vs %3,1), baina aldea konpentsatu egiten dela hizkuntza biak neurri bertsuan erabiltzen dutenekin.

34 urtetik 25 urtera bitartean, %5,3k euskara erabiltzen du, baina gaztelania baino gutxiago. Multzo hori handituz doa adinak behera egin ahala: 16 eta 24 urte bitarteko gazteen artean %8,6 dira.

24. irudia. Euskararen erabilera adinaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

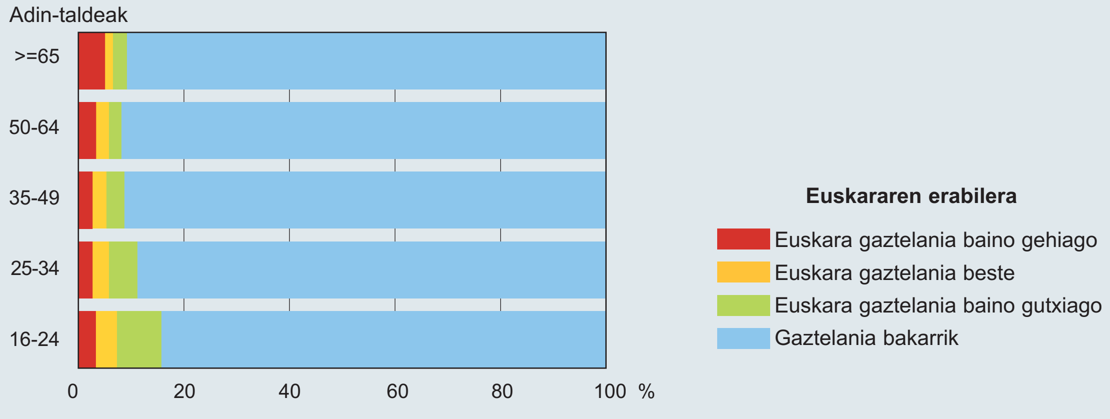

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 171

65 urtetik gorakoen artean euskara gutxiago erabiltzen da gaur egun 1991n baino. Izan ere, adin horretako %7,3k euskara gaztelania beste (%2,3) edo gehiago (%5) erabiltzen zuen 1991n. Gaur egun, aldiz, %6,2k erabiltzen du euskara gaztelania beste (%1,4) edo gehiago (%4,8). Gertakari hori ez da harritzekoa. Izan ere, helduen multzoa, hau da, betidanik erdaldunena izan dena zahartzen doan neurrian, erdalduntzen ari da orain gutxira arte euskaldunen ehunekorik handiena izan duen taldea, zaharrena hain zuzen.

35 eta 64 urtekoen artean ere euskara erabiltzen dutenen ehunekoa zertxobait txikiagoa da gaur egun (%5 inguru) 1991n baino (%6). Baina 35 urte baino gutxiago dutenen artean, euskara gehiago erabiltzen da gaur egun 1991n baino. Hona hemen datuak: 34 eta 25 urtekoen artean %5,3 vs %4, eta 16 eta 24 urtekoen artean %6,7 vs %5,7.

Beraz, azken 15 urteotako erabileraren bilakaeraren azterketatik atera daitekeen ondorioa da joera aldatu egin dela erabileran, gazteenen erabilerari erreparatuz gero, ehunekoetan aldaketa txikia den arren. Duela 15 urte zaharrenak ziren gehien erabiltzen zutenak, eta adinak behera egin ahala gutxituz zihoan euskara erabiltzen zutenen ehunekoa. Gaur egun 25 urte baino gutxiago dituztenen artean, ordea, hazi egin da euskara erabiltzen dutenen ehunekoa. Dena dela, zaharrenen artean euskara erabiltzen dutenen ehunekoak handiena izaten jarraitzen du.

25. irudia. Euskara gaztelania beste edo gehiago erabiltzen dutenen bilakaera adinaren arabera. Nafarroa, 1991-2006 (%)

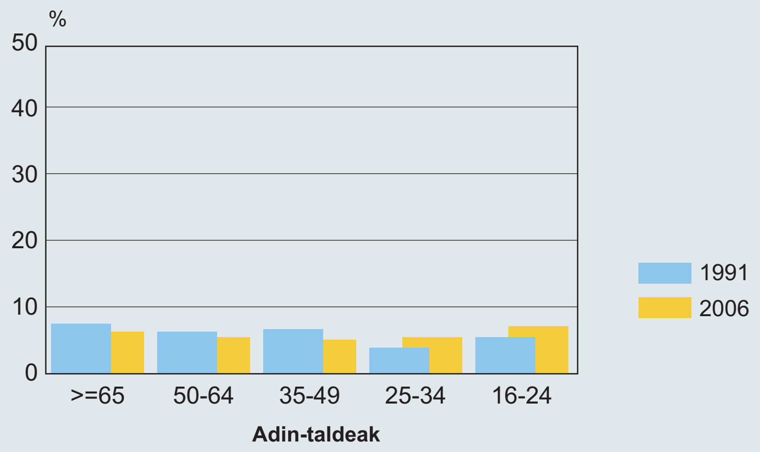

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Hiru eremuak kontuan hartuz, euskararen erabilerari buruz azaldu berri diren joerak errepikatu egiten dira oro har, bakoitzak duen erabilera-mailaren arabera jakina, batez ere eremu euskaldunean eta mistoan. Hortaz, eremu euskaldunean zein mistoan 16 eta 24 urte bitarteko gazteak dira euskara gehien erabiltzen dutenak.

Dena dela, eremu euskaldunean nagusiki euskara erabiltzen dutenengan soilik erreparatzen badugu, 65 urtetik gorakoak dira erabilera-ehunekorik handiena dutenak.

Bestalde, euskara gaztelania beste erabiltzen duten gazteak zaharren ia hirukoitza dira eremu euskaldunean zein mistoan.

Erdara hutsean mintzatzen direnen ehunekoak behera egin du adinak behera egin ahala hiru eremuetan. Adin-talde guztietan gaztelania hutsean mintzatzen direnen ehunekorik handiena eremu ez euskaldunak du (%98tik gora 25 urtetik gorakoen artean eta %94,7 gazteenen artean). Eremu mistoan gaztelania hutsean hitz egiten dute %90ek baino gehiagok 25 urtetik gorakoen artean eta %85,8k gazteenen artean. Eremu euskalduna da ehunekorik txikiena duena alde handiz, batez ere gazteenen artean (%29,2). Gainerako adin-taldeetan %40tik gora dira gaztelania hutsean mintzatzen direnak.

4.3. EUSKARAREN ERABILERA ELEBIDUNEN ARTEAN

Gero eta lagun gehiagok daki euskaraz, baina, gaur egun elebidunen artean euskara erabiltzen dutenen ehunekoa lehen erabiltzen zutenena baino handiagoa ala txikiagoa da? Galdera horri erantzuten ahaleginduko gara jarraian.

Hasteko, unibertsoa mugatuko dugu. Nafarroako 16 urtetik gorako elebidunak 56.384 dira, unibertso osoaren %11,1. Horietako %26,2 euskal elebidunak dira, %29,6 elebidun orekatuak eta %44,2 erdal elebidunak. Adinari dagokionez, elebidunen %42,3 gazteak dira (35 urte baino gutxiago dituzte), %40,8 helduak dira (35-64 urte) eta %16,8 zaharrak (≥65 urte). Eta lehen hizkuntzari dagokionez, erdia baino gehiago (%53) euskaldun zaharrak dira, %13 jatorrizko elebidunak eta %34 euskaldun berriak. Beraz, hiru elebidunetatik bik etxean jaso dute euskara eta herenak eskolan edo euskaltegian ikasi du euskara.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 173

Elebidunen %48,9k euskara gaztelania beste (%20,1) edo gehiago (%28,8) erabiltzen du, %33,2k euskara erabiltzen du, baina gaztelania baino gutxiago, eta %18k ez du euskararik erabiltzen.

26. irudia. Elebidunen euskararen erabilera. Nafarroa, 2006 (%)

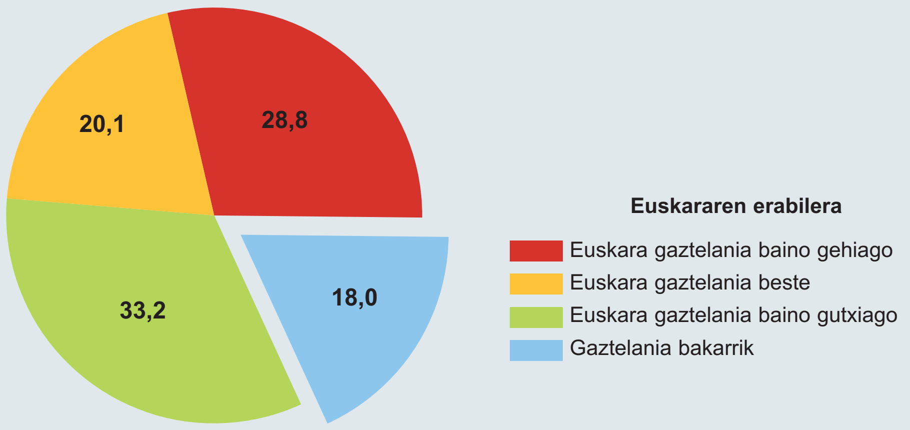

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Euskara gehien erabiltzen dutenak euskal elebidunak dira. Horietako %75,8k erabiltzen dute nagusiki eguneroko bizimoduan eta %17,3k gaztelania beste.

Elebidun orekatuen artean euskara gaztelania baino gehiago erabiltzen dutenak laurdena baino gutxiago dira (%23), baina handia da euskaraz gaztelaniaz beste hitz egiten dutenen proportzioa (%35,7).

Azkenik, erdal elebidunak dira euskara gutxien erabiltzen dutenak. Izan ere, %4,9k erabiltzen dute euskara gaztelania baino gehiago eta %11,3k euskara gaztelania beste. Erdal elebidun gehienek (%47,2) euskara erabiltzen dute eguneroko bizimoduan, baina gaztelania baino gutxiago.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 174

27. irudia. Elebidunen euskararen erabilera elebitasun-motaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

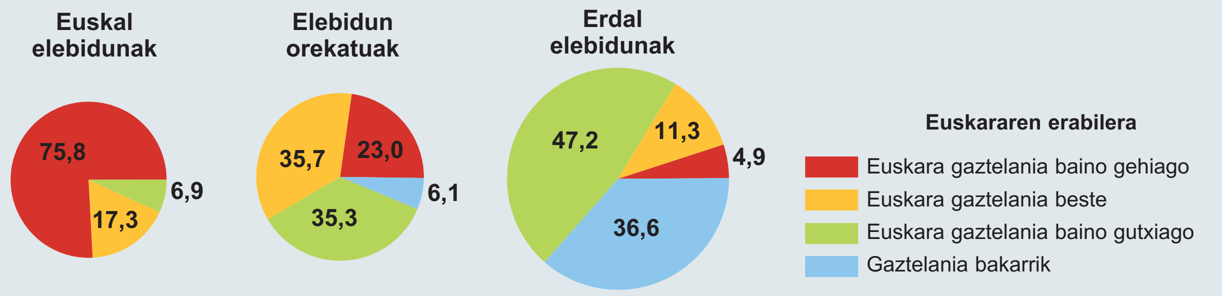

Oharra: zirkuluen tamaina talde bakoitzeko kopuruaren araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Nafarroako elebidunen artean 65 urtetik gorakoak dira (%52,9) nagusiki euskara erabiltzen dutenen artean gehiengoa. Adin horretatik behera euskara nagusiki erabiltzen dutenen ehunekoak behera egiten du nabarmen: 25 eta 34 urtekoen artean %19 eta 16 eta 24 urtekoen artean %16,1.

28. irudia. Elebidunen euskararen erabilera adinaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

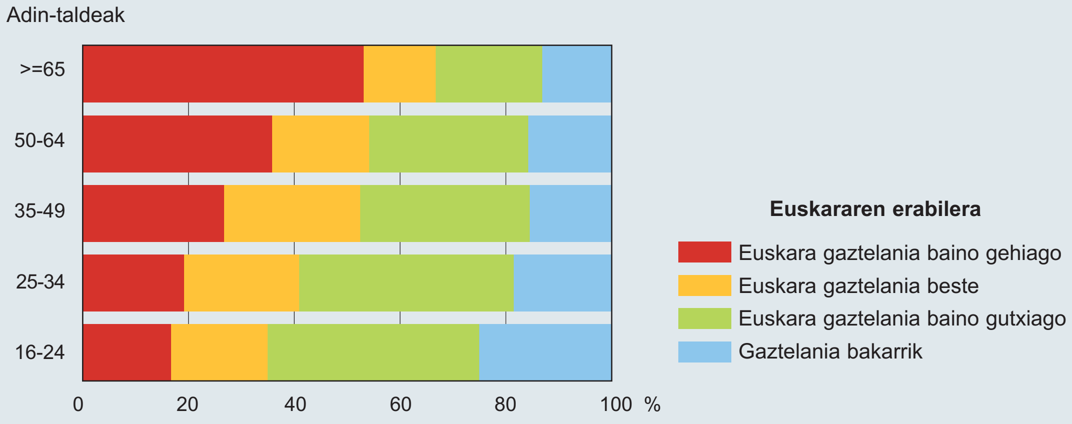

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 175

11. taula. Elebidunen euskararen erabilera adinaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

	Adin-taldeak				
Euskararen erabilera	>=65	50-64	35-49	25-34	16-24
Euskara gaztelania baino gehiago	52,9	35,8	26,7	19,0	16,1
Euskara gaztelania beste	13,3	18,0	25,6	21,7	18,8
Euskara gaztelania baino gutxiago	20,5	29,8	32,0	40,6	39,6
Gaztelania bakarrik	13,3	16,3	15,7	18,7	25,5

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Azken 15 urteotako bilakaeran badira zenbait joera. 1991ko datuei begiratuz gero, nagusiki euskara erabiltzen zuten elebidunen proportzioa gaur egungoa baino handiagoa zen (%38,7 vs %28,8) duela hamabost urte, eta handiagoa, era berean, euskara gaztelania beste erabiltzen zutenena (%23,3 vs %20,1). Hortaz, txikiagoa zen euskaraz gaztelaniaz baino gutxiago egiten zutenen portzentajea (%27,9 vs%33,2) eta baita gaztelaniaz bakarrik egiten zutenena ere (%10,1 vs %16,4). 1991tik 1996ra erabilera bere horretan mantendu zen gutxi gorabehera. Azken bost urteotan, ordea, behera egin du euskara nagusiki erabiltzen duten elebidunen proportzioak (%40,9 vs %28,8) eta gora euskaraz gaztelaniaz beste (%16,4 vs %20,1) edo gutxiago (%27,3 vs %33,2) hitz egiten dutenenak.

Bilakaera adinaren arabera aztertuz gero, esan daiteke gaur egun euskara gaztelania baino gehiago erabiltzen dutenen proportzioa 1991n baino txikiagoa dela 65 urtetik beherakoen artean.

Euskara gaztelania beste erabiltzen duten elebidunen ehunekoa, aldiz, 1991koaren oso antzekoa da 50 urte baino gutxiago dituztenen artean, baina txikiagoa adin horretatik gorakoen artean.

29. irudia. Euskara gaztelania beste edo gehiago erabiltzen duten elebidunen bilakaera adinaren arabera. Nafarroa, 1991-2006 (%)

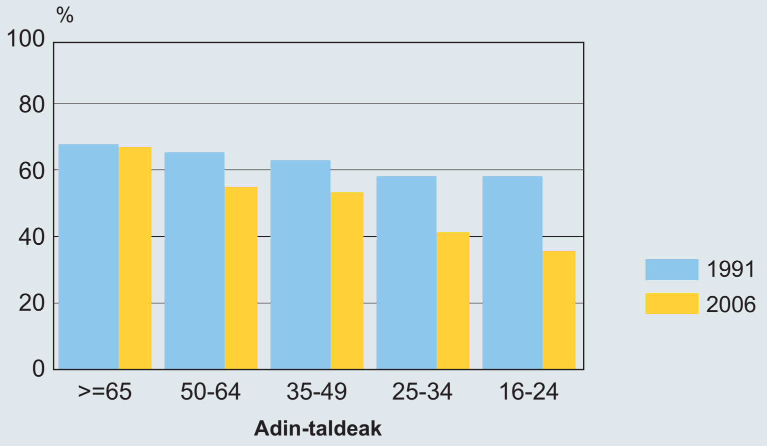

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

4. 4. EUSKARAREN ERABILERAN ERAGITEN DUTEN FAKTOREAK

> Harreman-sareko euskaldunen dentsitatea eta erraztasuna dira euskararen erabileran eragiten duten faktore nagusiak

Erabilerari buruz egin ditugun azterketek behin eta berriro erakusten digute erabileran eragiten duten faktore nagusiak bi direla:

- hiztunaren harreman-sareko euskaldunen dentsitatea, eta
- hiztunak hizkuntza batean eta bestean jarduteko duen erraztasuna.

Bi faktore horiek erabilera-eremu nagusietan zenbateraino eragiten duten zehatz-mehatz jakiteko, korrelazioak aztertuko ditugu jarraian. Korrelazioak bi aldagairen arteko harremana zehazten du, eta 0 eta 1 arteko zenbaki baten bidez adierazten da.

Euskararen erabileraren eta harreman-sareko dentsitatearen arteko korrelazioa 0,75 da etxeko erabileran, 0,68 lagunartekoan eta 0,88 lanekoan. Korrelazioak oso handiak dira erabilera-eremu guztietan, eta harreman-sareko euskaldunen dentsitatea da faktore nagusia, batez ere laneko erabileran.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 177

Harreman-sarearen eraginaz jabetzeko, emaitzak gune soziolinguistikoaren arabera aztertuko ditugu. Lehenengo gune soziolinguistikoan euskaldunak %20 baino gutxiago dira batez beste. Gune horretan euskara gaztelania beste edo gehiago hitz egiten dutenak %1,2 dira. Bigarrenean (%20-%50) erabilerak gora egiten du (%4,1). Baina, hirugarren gunean (%50-%80) antzematen da benetako jauzia, izan ere gune horretako biztanleen ia erdia %48,8 euskaraz gaztelaniaz beste edo gehiago mintzatzen da. Laugarren gunean (>%80) jauzia erabatekoa da: euskaldunak %80tik gora direnean, %60,1ek euskaraz gaztelaniaz baino gehiago hitz egiten du eguneroko jardunean eta ia laurdenak (%23,5) euskaraz gaztelaniaz beste.

Bestalde, euskararen erabileraren eta euskaraz hitz egiteko erraztasunaren arteko korrelazioa 0,68 da etxeko erabileran, 0,56 lagunartekoan eta 0,33 lanekoan. Hortaz, esan daiteke euskaraz errazago hitz egiten duen elebidunak, hau da euskal elebidunak, nagusiki euskara erabiltzen duela etxean eta lagunartean, baina gutxiago lankideekin. Elebidun orekatuak, aldiz, hizkuntza biak neurri bertsuan erabiltzen ditu hiru eremu horietan, baina gehiago euskara. Azkenik, erdal elebidunak gehienbat gaztelania erabiltzen du eremu guztietan.

Beste faktore batzuek, adinak (0,24ko korrelazioa) edo euskararekiko jarrerak (0,31ko korrelazioa) adibidez, eragina dute euskararen erabileran, baina harreman-sareak eta erraztasunak baino askoz txikiagoa.

Hortaz, euskara erabiltzeko baldintzak egokiak direnean, elebidunek euskara erabiltzen dute eguneroko jardunean, baina baldintza horiek betetzen ez direnean, euskararen erabilerak behera egiten du nabarmen.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 178

30. irudia. Euskararen erabilera harreman-sareko elebidunen dentsitatearen arabera. Nafarroa, 2006

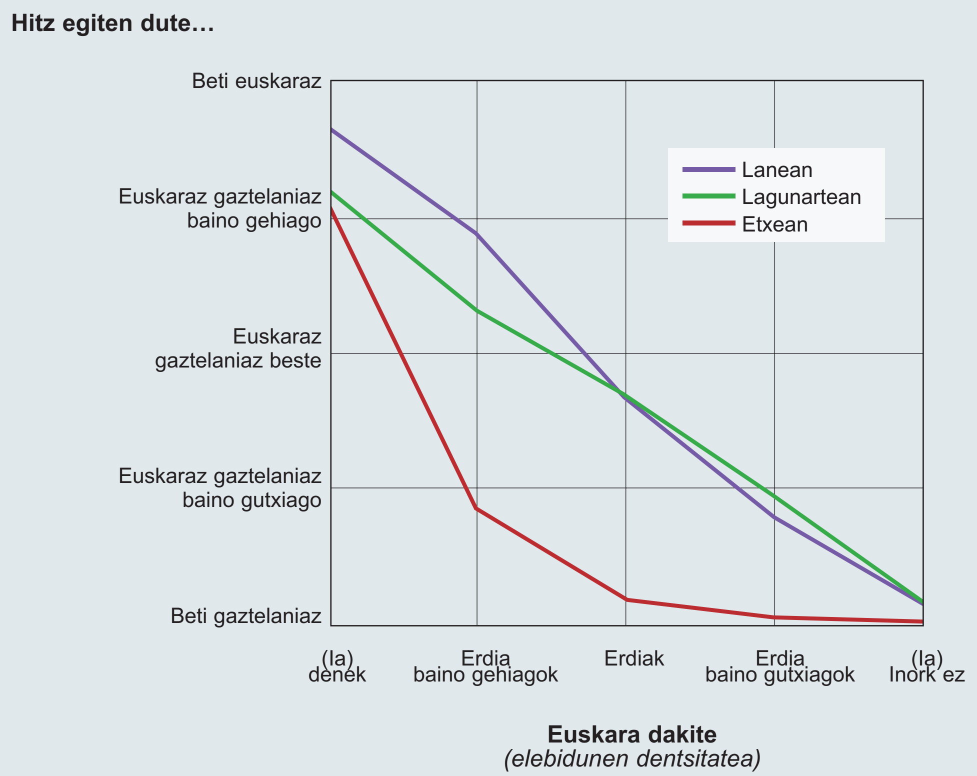

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 179

31. irudia. Euskararen erabilera gune soziolinguistikoaren arabera. Nafarroa, 2006

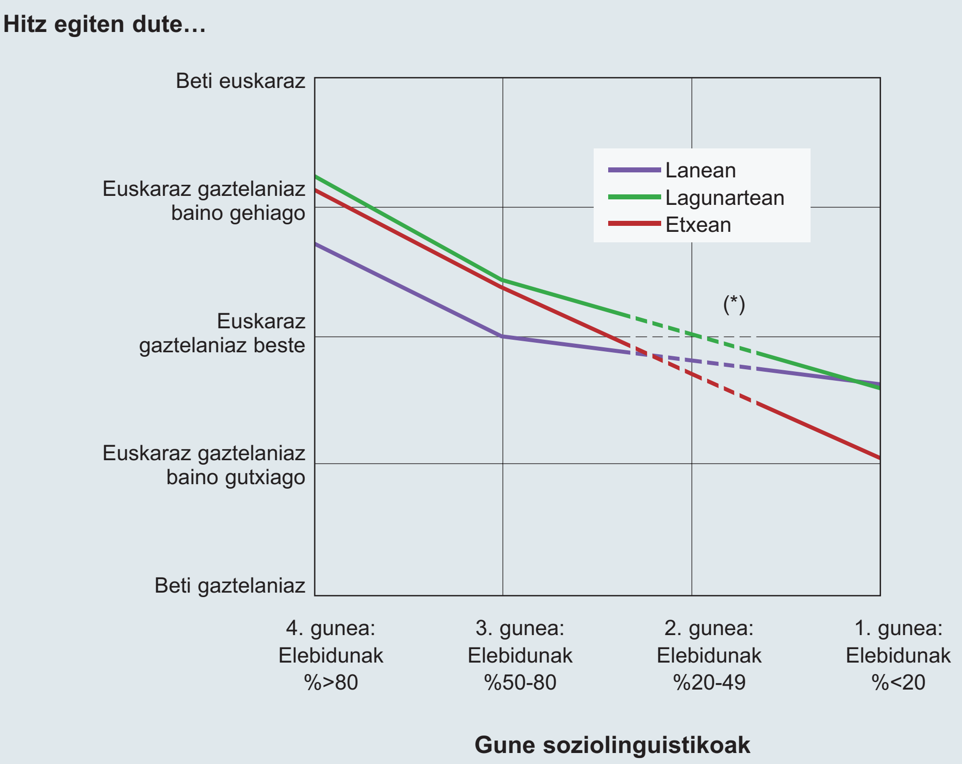

* Gune honi dagozkion datuak ez dira adierazgarriak kopurua txikiegia delako.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

5. Euskararen erabilera eremuka

Euskararen erabileraren azterketarako kontuan hartu diren eremuak honakoak dira:

- familia (bikotekidea, seme-alabak, neba-arrebak eta gurasoak)
- gertuko komunitatea (lagunak, auzokideak, lankideak, dendak)
- eremu formalak (bankua edo kutxa, anbulatorioa, udal-zerbitzuak)

5.1. EUSKARAREN ERABILERA ETXEAN

Etxean seme-alabekin eta neba-arrebekin erabiltzen da gehien euskara

Nafarroako 16 urtetik gorako biztanle guztiak kontuan hartuz, %5ek beti edo nagusiki euskara erabiltzen dute etxean eta beste %2k euskara gaztelania beste. Bada beste hiztun multzo bat (%2) euskara erabili erabiltzen duena, baina gaztelania baino gutxiago.

Hiztunaren harreman-sare euskaldunaren dentsitateak eta erraztasunak berebiziko garrantzia dute euskararen erabileran eta bereziki etxekoan.

Etxean denek edo ia denek euskara dakitenean, Nafarroako 16 urtetik gorako biztanleen %69k nagusiki euskara erabiltzen du bertan eta %15ek euskara gaztelania beste. Baina etxean euskaraz dakitenen kopurua erdira jaisten denean, inork ez du nagusiki euskaraz hitz egiten eta %2 baino ez da euskara gaztelania beste hitz egiten duena.

Gune soziolinguistikoaren arabera ere, gorabehera handiak daude euskararen etxeko erabileran. Laugarren gunean (euskaldunak $\geq$%80), esaterako, %65ek euskara erabiltzen du nagusiki etxean eta %13k euskara gaztelania beste. Euskaldunak %50 baino gutxiago diren guneetan, aldiz, etxean euskaraz nagusiki hitz egiten dutenak %2 edo gutxiago dira eta euskara gaztelania beste erabiltzen dutenak %3 edo gutxiago.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 181

Euskal elebidunen %85ek nagusiki euskara erabiltzen du etxean eta %9k euskara gaztelania beste. Elebidunaren erraztasunak behera egiten duenean, euskararen erabilerak ere behera egiten du. Izan ere, euskara nagusiki erabiltzen dute elebidun orekatuen %41ek eta erdal elebidunen %9k. Bi multzo horietan handia da etxean euskara gaztelania beste erabiltzen dutenen ehunekoa (%19 eta %12 hurrenez hurren). Erdal elebidunen erdia baino gehiago (%62) gaztelania hutsean mintzatu ohi da etxean.

Nafarroako 16 urtetik gorako elebidunen %37k nagusiki euskaraz egiten du bikotekidearekin eta %9k gaztelania beste erabiltzen du. Seme-alabekin euskara erabiltzen dutenen proportzioa handiagoa da (%68k erabiltzen du euskara nagusiki eta %11k gaztelania beste). Neba-arrebekin euskara erabiltzen dutenak %45 dira eta euskara gaztelania beste erabiltzen dutenak %14. Gurasoekiko erabilerari dagokionez, euskaraz beti edo ia beti %38k hitz egiten dute amarekin zein aitarekin; beste %7k euskara gaztelania beste erabiltzen dute amarekin eta %6k aitarekin.

Etxeko erabileran, adinaren araberako datuak irakurtzeko orduan, kontuan hartu behar da adin desberdinetako kideak bizi direla elkarrekin, eta bikotekideen eta neba-arreben arteko erabilera baino ez direla belaunaldi bereko edo adin bertsuko kideen artekoa. Bestetik, kontuan hartuta 25 urtetik beherako elebidunen erdia baino gehiago euskaldun berriak direla, nekez izango dute aukerarik etxean, gurasoekin behintzat, euskaraz jarduteko, horietako gehienak erdaldun elebakarrak baitira.

Adinaren araberako azterketa egiteko orduan, alde handia dago Nafarroako 16 urtetik gorako unibertso osoa kontuan hartu ala elebidunak hartu. Unibertso osoa kontuan hartuz gero, esan dezakegu ez dagoela alde handirik adin-talde desberdinen artean (%5-%7k erabiltzen dute euskara gaztelania beste edo gehiago).

Baina elebidunekiko erabilera jorratuz gero, 65 urtetik gorako elebidunak dira etxean euskara gehien erabiltzen dutenak (%72k euskara gaztelania beste edo gehiago), eta adinak behera egin ahala behera egiten du euskararen erabilerak. Izan ere, 16 eta 24 urte bitarteko gazte elebidunen artean, etxean euskara gaztelania beste edo gehiago erabiltzen dutenak %30 dira.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 182

12. taula. Euskararen erabilera etxean adinaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

	Adin-taldeak				
Euskararen erabilera	>=65	50-64	35-49	25-34	16-24
Euskara beti edo gaztelania baino gehiago	5,5	4,0	4,3	4,0	4,7
Euskara gaztelania beste	1,8	2,0	1,8	1,4	1,0
Gaztelania beti edo euskara baino gehiago	92,6	93,9	94,0	94,9	94,3

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

32. irudia. Euskararen erabilera etxean. Nafarroa, 2006 (%)

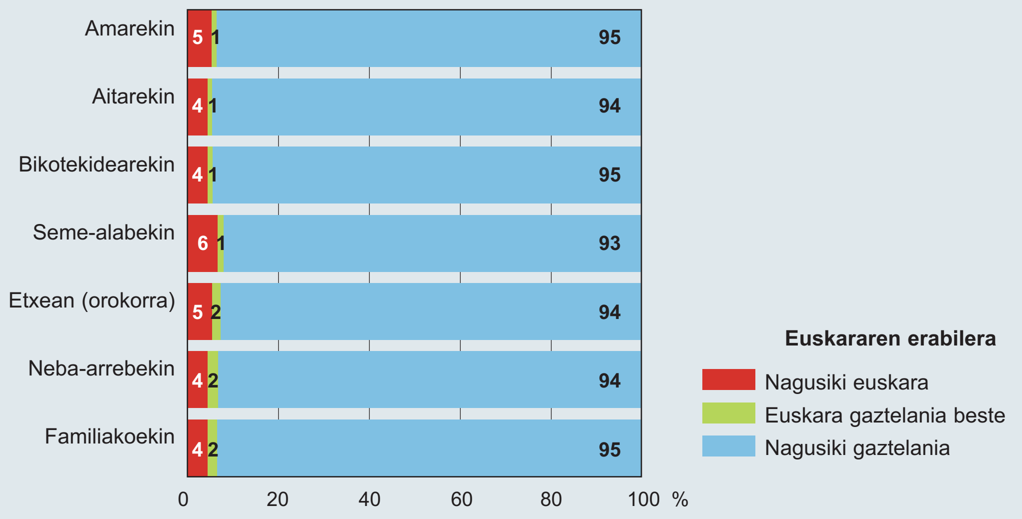

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

13. taula. Elebidunen euskararen erabilera etxean. Nafarroa, 2006 (%)

	Adin-taldeak				
Euskararen erabilera	>=65	50-64	35-49	25-34	16-24
Euskara beti edo gaztelania baino gehiago	55,0	45,0	44,0	28,0	25,0
Euskara gaztelania beste	17,0	16,0	19,0	11,0	5,0
Gaztelania beti edo euskara baino gehiago	28,0	39,0	37,0	62,0	70,0

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

33. irudia. Elebidunen euskararen erabilera etxean. Nafarroa, 2006 (%)

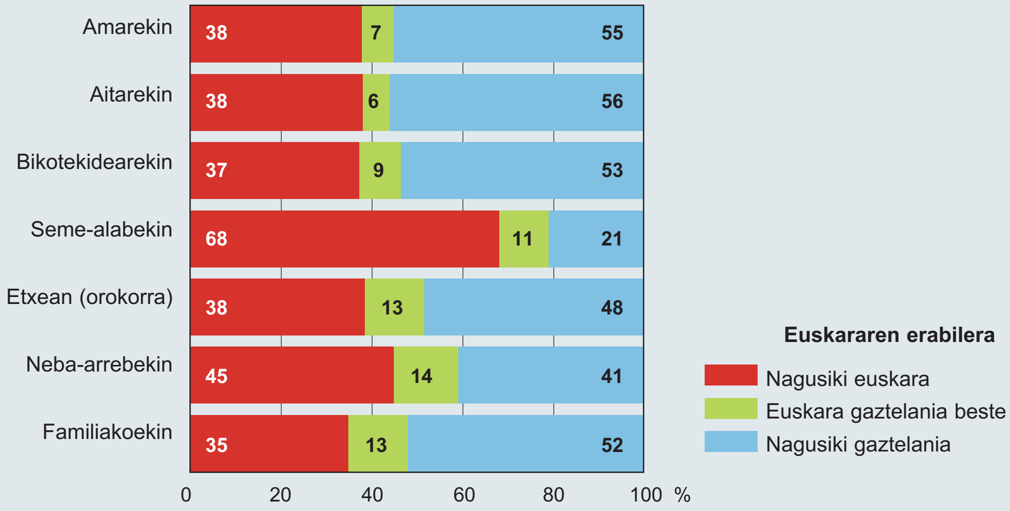

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 184

5.2. EUSKARAREN ERABILERA GERTUKO KOMUNITATEAN

Nafarroako 16 urtetik gorako biztanle guztiak kontuan hartuz, euskara beti edo ia beti erabiltzen dute %4k lankideekin, lagunekin, auzokideekin zein dendariekin. Halaber, euskara gaztelania beste erabiltzen dute %2k lankideekin eta lagunekin eta %1ek auzokideekin eta dendariekin.

Hemendik aurrera, gertuko komunitatea osatzen duten eremuetan (lagunekin, auzokideekin, lankideekin eta dendariekin), elebidunak bakarrik hartuko ditugu kontuan. Izan ere, Nafarroako biztanle guztiek, elebidunak barne, lagunekin, auzokideekin, lankideekin eta dendariekin dituzten harremanetan, aukera mugatua dute euskara erabiltzeko, portzentaje txikia hartzen dutelako biztanleria osoarekiko. Hortaz, egokiagoa da elebidunak soilik aukeratzea gertuko komunitatean egiten den euskararen erabilera zehatzago aztertzeko.

Nafarroako 16 urtetik gorako elebidunak soilik kontuan hartuz, %43k beti edo nagusiki euskara erabiltzen dute lagunekin, %39k lankideekin eta auzokoekin eta %34k dendariekin. Halaber %18k euskara gaztelania beste erabiltzen dute lagunekin, %13k lankideekin eta dendariekin eta %10ek auzokoekin.

Sarearen eragina handia da lagunarteko euskararen erabileran ere, baina ez etxean bezain handia. Izan ere, lagunartean denek edo ia denek euskara dakitenean %72k beti edo ia beti erabiltzen dute euskara eta %13k euskara gaztelania beste. Baina euskaraz dakitenak denak edo ia denak izan beharrean, erdiak baino gehiago izanik ere, elebidunen multzo handi batek euskara erabiltzen du (%51k beti edo ia beti eta %13k euskara gaztelania beste).

Erraztasuna, aldiz, etxeko erabileran bezain garrantzitsua da lagunarteko erabileran. Euskal elebidunen artean %83k beti edo ia beti erabiltzen dute euskara lagunekin, orekatuen artean, aldiz, %51k eta erdal elebidunen artean %22k. Elebidun orekatu eta erdal elebidun askok (%23k eta %21ek hurrenez hurren) euskara gaztelania beste erabiltzen dute lagunekin.

Nafarroako 16 urtetik gorako elebidunen %39k euskara erabiltzen dute beti edo ia beti auzokideekin eta %10ek euskara gaztelania beste. Sarearen eragina oso handia da auzokideekin hitz egiteko orduan egiten den hizkuntza-aukeran. Izan ere, auzokide denek edo ia denek euskara dakitenean, elebidunen %87k beti edo ia beti euskara erabiltzen dute, baina dakitenak denak edo ia denak baino, erdia baino gehiago direnean, euskara beti edo ia beti erabiltzen dutenen portzentajea hogeita bat puntu jaisten da (%66).

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 185

Antzeko datuak ditugu elebidunen erabileraz dendetan. Izan ere, %34k euskara erabiltzen dute beti edo ia beti dendariekin eta %13k euskara gaztelania beste. Dendetan ere sarearen eragina oso handia da dendariekin hitz egiteko egiten den hizkuntza- aukeran.

34. irudia. Euskararen erabilera gertuko komunitatean. Nafarroa, 2006 (%)

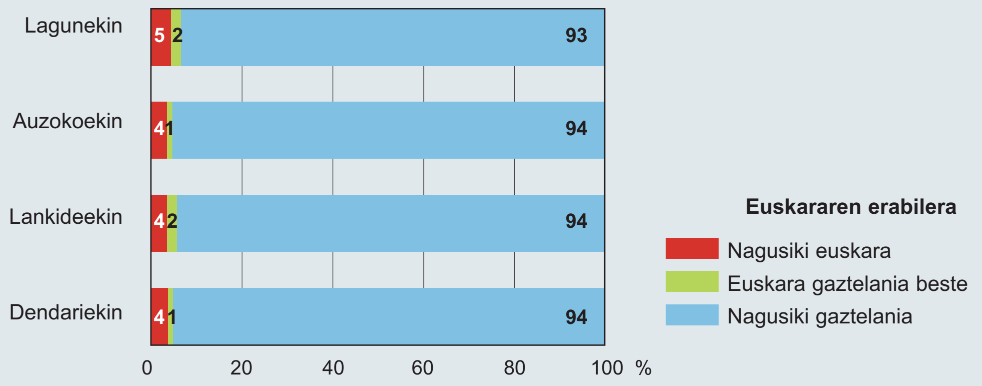

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

35. irudia. Elebidunen euskararen erabilera gertuko komunitatean. Nafarroa, 2006 (%)

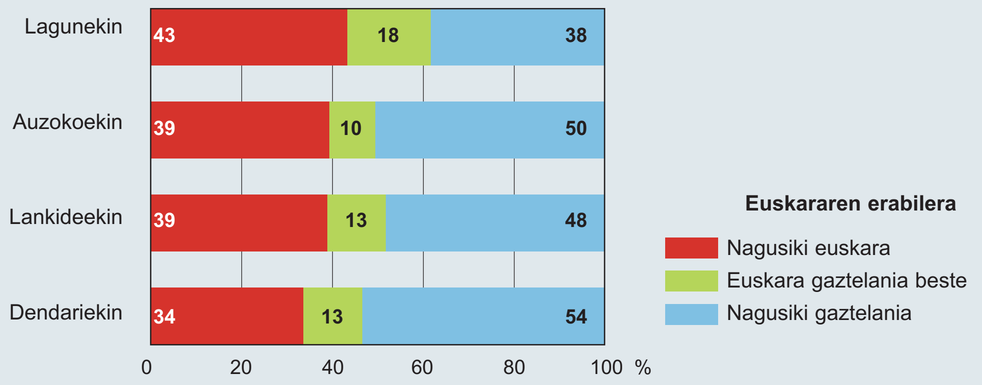

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 186

5.3. EUSKARAREN ERABILERA EREMU FORMALEAN

Erabilera eremu formalak banku edo aurrezki kutxek, anbulatorioek, udaletxeko zerbitzuek eta estatuko administrazioak osatzen dituzte. Nafarroako 16 urtetik gorako biztanle guztiak kontuan hartuz, euskara beti edo ia beti erabiltzen dute %4k banku edo kutxetan eta anbulatorioetan, %5ek udaletxeko zerbitzuetan eta %1ek Estatuko Administrazioan. Halaber, euskara gaztelania beste erabiltzen dute %1ek banku edo kutxetan, anbulatorioetan eta udaletxeko zerbitzuetan.

Hemendik aurrera, 16 urtetik gorako elebidunak bakarrik hartuko ditugu kontuan eta ez biztanleria osoa, gertuko komunitatea osatzen duten eremuekin egin dugun bezala, arrazoi berberagatik.

Nafarroako 16 urtetik gorako elebidunak soilik kontuan hartuz, %39k beti edo nagusiki euskara erabiltzen dute banku edo kutxetan, %31k anbulatorioetan, %38k udaletxeko zerbitzuetan eta %13k estatuko administrazioan. Halaber, %8k euskara gaztelania beste erabiltzen dute banku edo kutxetan eta anbulatorioetan, %12k udaletxeko zerbitzuetan eta %4k Estatuko Administrazioan.

Sarearen eragina handia da etxean eta baita lagunarteko euskararen erabileran ere, baina ez hainbeste eremu formalean. Esate baterako, banku edo kutxetan, anbulatorioan edo udaletxeko zerbitzuetan denek edo ia denek euskara dakitenean %80k baino gehiagok beti edo ia beti erabiltzen dute euskara. Baina euskaraz dakitenak denak edo ia denak izan beharrean, erdiak baino gehiago izanik ere, elebidunen multzo handi batek euskara erabiltzen du (%60k baino gehiagok beti edo ia beti).

Erraztasuna, aldiz, etxeko erabileran zein gertuko komunitatean bezain garrantzitsua da eremu formaletan. Esate baterako, euskal elebidunen artean %67k beti edo ia beti erabiltzen dute euskara banku edo kutxetan, orekatuen artean, aldiz, %48k eta erdal elebidunen artean %15ek.

Erabilera txikiena, alde handiz, Estatuko Administrazioan egiten dena da. Elebidunen %13k egiten dute beti edo ia beti euskaraz eta %4k euskaraz gaztelaniaz beste. Euskal elebidunen artean ere gainerako eremuetan baino erabilera txikiagoa da, %32k egiten baitute beti edo ia beti euskaraz. Elebidun orekatuen %11 eta erdal elebidunen %4 dira Estatuko Administrazioan euskara beti edo ia beti erabiltzen dutenak.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 187

36. irudia. Euskararen erabilera eremu formalean. Nafarroa, 2006 (%)

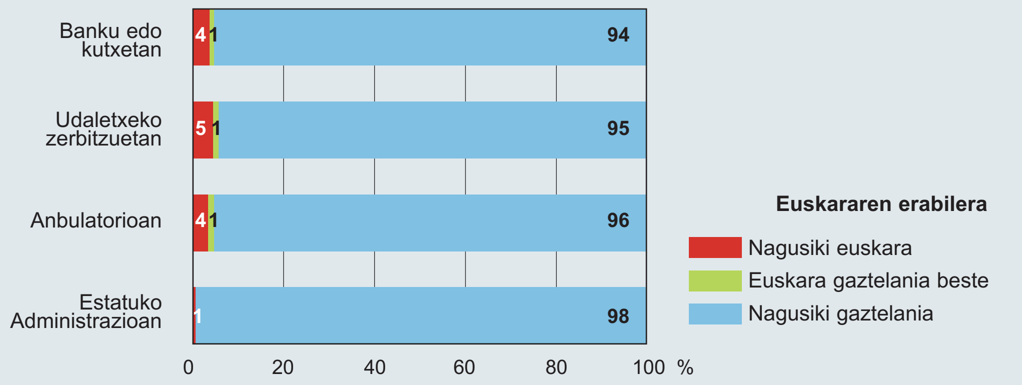

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

37. irudia. Elebidunen euskararen erabilera eremu formalean. Nafarroa, 2006 (%)

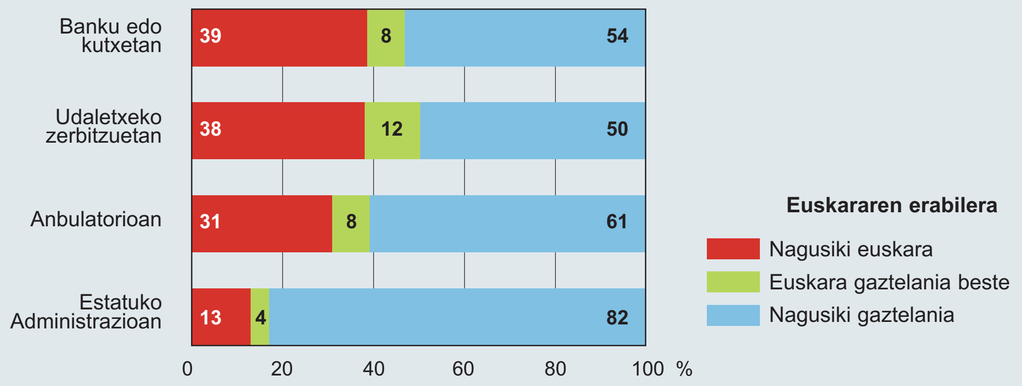

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

6. Euskararen erabilera sustatzeari buruzko jarrerak

Nafarroako 16 urtetik gorako biztanleen herena baino gehiago (%37,7) euskararen erabilera sustatzearen alde dago. Aldeko jarrera handiagoa da elebidunen artean (%85,4) euskararik ez dakitenen artean baino (%28,4)

Euskararen erabilera sustatzeari buruzko jarrera ezagutzeko, Nafarroako 16 urte edo gehiagoko biztanleek hainbat esparrutan euskara sustatzearen alde edo kontra erakutsi duten iritziaren araberako tipologia eratu du Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak.

Nafarroako 16 urtetik gortako biztanleen %37,7 euskararen erabilera sustatzearen alde daude, %28,1 ez alde ez aurka eta %34,2 aurka daude.

38. irudia. Euskararen erabilera sustatzeari buruzko jarrerak. Nafarroa, 2006 (%)

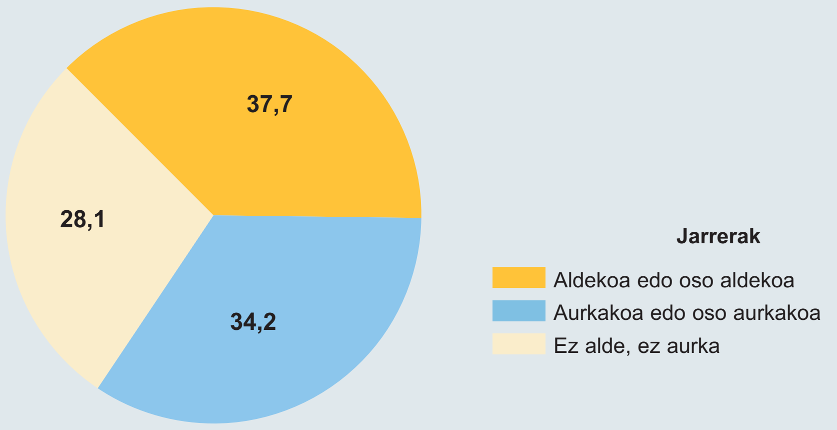

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Euskara sustatzearen aldeko jarrera handiagoa da eremu euskaldunean (%73,6), eremu mistoan (%40,7) eta eremu ez euskaldunean (%23,5) baino.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 189

14. taula. Euskararen erabilera sustatzeari buruzko jarreren bilakaera eremuaren arabera. Nafarroa, 1991-2006 (%)

	1991			
Jarrerak	**Nafarroa**	Eremu euskalduna	Eremu Mistoa	Eremu ez euskalduna
Aldekoa edo oso aldekoa	**21,6**	78,6	19,9	7,2
Ez alde, ez aurka	**26,6**	18,2	30,5	23,7
Aurkakoa edo oso aurkakoa	**51,8**	3,2	49,6	69,0
	2006			
Jarrerak	**Nafarroa**	Eremu euskalduna	Eremu Mistoa	Eremu ez euskalduna
Aldekoa edo oso aldekoa	**37,7**	73,6	40,7	23,5
Ez alde, ez aurka	**28,1**	18,1	31,3	26,0
Aurkakoa edo oso aurkakoa	**34,2**	8,2	28,0	50,5

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

39. irudia. Euskararen erabilera sustatzeari buruzko jarrerak eremuaren arabera. Nafarroa, 2006 (%)

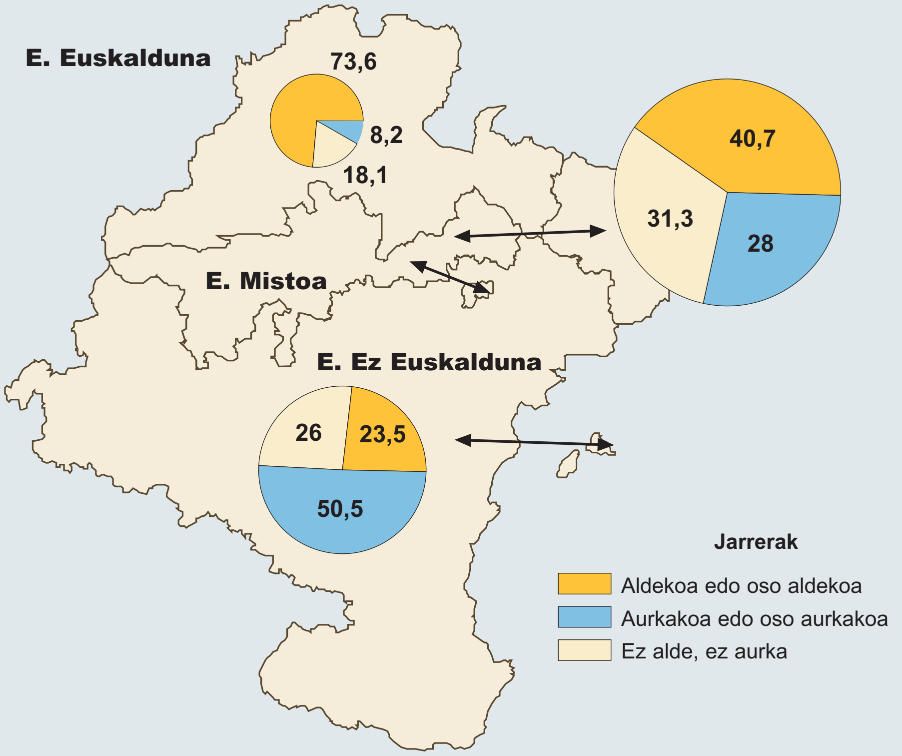

Oharra: zirkuluen tamaina eremu bakoitzeko biztanleriaren araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 190

Euskararekiko jarrerak lotura handia du hizkuntza-gaitasunarekin. Izan ere, euskararen erabilera sustatzearen alde elebidunen %85,4 daude, elebidun hartzaileen %67,1 eta erdaldun elebakarren %28,4.

Elebidunen artean %12,9 ez dago ez alde ez aurka eta %1,7 aurka dago. Elebidun hartzaileen artean %20,9k ez dute ez aldeko ez kontrako jarrerarik, eta erdaldun elebakarren artean %30,8k. Azkenik, aurka daudenak %12 dira elebidun hartzaileen artean eta %40,7 erdaldun elebakarren artean.

Adinari dagokionez, 35-49 eta 50-65 urte bitartekoen artean daude euskararen erabilera sustatzearen aldeko jarrera handiena erakusten dutenak (%40tik gora). Herena baino zerbait gehiago dira 65 urte edo gehiagokoen artean alde daudenak eta gainerako bi adin-taldeetan (16-24 eta 25-34) alde daudenak herena inguru dira. Ez alde ez kontra daudenen proportzio handiena 65 urtetik gorakoek eta gazteenek (16-24 urte) dute, %35 eta %30 hurrenez hurren. Aurka daudenak, aldiz, %29 dira zaharrenen artean eta %32 eta %41 bitartean gainerako adin-talde guztietan.

Nafarroako 16 urtetik gorako biztanle gehienei ezinbestekoa irizten zaie haurrek euskara ikastea (%43) eta Administrazioan sartzeko euskaraz jakitea (%53).

Haurrek euskara ikasteari dagokionez, badago alderik elebitasun-motaren arabera. Elebidunen %74ri eta elebidun hartzaileen %61i haurrek euskara ikastea ezinbestekoa iruditzen zaien arren, erdaldun elebakarren %37ri besterik ez.

Adinaren arabera ere badago alderik. Alde daudenen portzentajea handia da nagusienen artean, baina zenbat eta gazteagoa izan orduan eta txikiagoa da alde daudenen portzentajea. 65 urtetik gorako %54ri ezinbestekoa iruditzen zaie haurrek euskara ikastea, %28 dira, ordea,16-24 urte bitartean dituztenen artean ezinbesteko iruditzen zaienak.

Administrazioan sartzeko euskara jakin behar izateari dagokionez, ez dago ia alderik adinaren arabera. Elebitasun motaren arabera, aldiz, bai. Izan ere, ia elebidun guztiak (%89) eta lau elebidun hartzailetik hiru (%72) alde daude, baina erdaldun elebakarren erdia baino gutxiago (%46) dira alde daudenak.

Bestalde, Nafarroako 16 urtetik gorako biztanleen ia erdia (%46) hedabideetan euskararen erabilera sustatzearen alde dago. Iritzi honen aurrean, elebitasun-motak eragin handia du. Izan ere, elebidunen artean alde daudenak %91 dira, baina erdaldun elebakarren artean %39. Adinari dagokionez, aldekoagoak dira gazteak helduak eta zaharrak baino.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 191

Euskarari buruz dauden aurreiritzi batzuek gure gizartean zenbateraino dauden erroturik ezagutu nahian, inkestatuei iritzia eskatu zaie. Laburbilduz, emaitzak honakoak dira:

Nafarroako biztanle gehienek uste dute gizartean bi hizkuntza izateak ez duela arazorik sortzen

- Nafarroako 16 urtetik gorako biztanleen artean asko dira (%26) euskarak inoiz gaztelaniak duen indarra izango duela uste dutenak. Gehienek (%53), berriz, kontrakoa uste dute, hau da, euskarak ez duela inoiz gaztelaniak duen indarra izango.
- Hizkuntzaren aberastasunari dagokionez, ia erdiek (%43) uste dute euskara gaztelania bezain aberatsa dela, eta gutxi dira (%15) kontrakoa uste dutenak.
- Gizartean bi hizkuntza egoteak ez du arazorik sortzen biztanleen %64rentzat eta arazo iturri izan daiteke %24rentzat.
- Azkenik, biztanle gehienek (%66) uste dute ez dela txarra gaztelania ondo menperatu ez arren, haur txikiei eskolan euskara irakastea.

Euskarari buruzko iritzi gehienetan ez dago alde esanguratsurik adinaren edo elebitasun-motaren arabera. Alderik nabarmenenak eremuaren araberakoak dira. Oro har, eremu euskaldun eta mistokoen iritzia ez euskaldunekoa baino positiboagoa da euskararen aberastasunari edo inoiz gaztelaniak duen indarra izateko aukerari dagokionez, baina oso antzekoa umeak eskaraz eskolatzeari edo bi hizkuntza egoteak gizartean arazorik ez sortzeari dagokionez.

Euskarari buruzko bestelako iritzi batzuekin jarraituz, Nafarroako 16 urtetik gorako biztanleen %31k seme-alabek eskolak euskaraz (gaztelania ikasgai gisa) ikas ditzaten nahi dute, %23k euskaraz eta gaztelaniaz eta %17k gaztelaniaz (euskara ikasgai gisa).

40. irudia. Seme-alaben eskolatze-hizkuntzari buruzko iritziak. Nafarroa, 2006 (%)

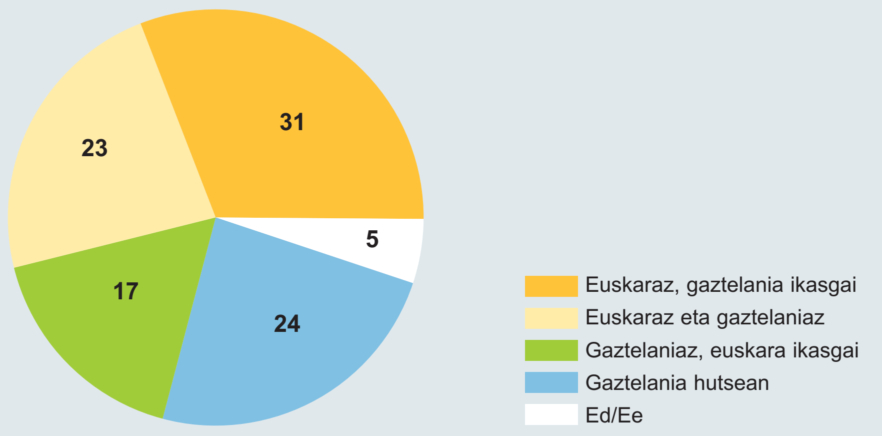

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Eremuaren arabera, eremu euskaldunean batik bat eta baita eremu mistoan ere argia da seme-alabek euskaraz, gaztelania ikasgai duela, edota euskaraz eta gaztelaniaz ikas dezaten egiten dutenen nagusitasuna (%91 eta %57 hurrenez hurren). Eremu ez euskaldunean, aldiz, %38 dira.

Elebitasun-motaren arabera ere aldeak nabariak dira: elebidunen %87k seme-alabek euskaraz gaztelania ikasgai gisa ikastearen alde egiten dute eta %9k euskaraz eta gaztelaniaz ikastearen alde, elebidun hartzaileen artean portzentajeak %63 eta %23 dira hurrenez hurren, eta erdaldun elebakarren artean %20 eta %25.

Bestalde, 16 urtetik gorako biztanleen %73k etorkizunean euskaraz eta gaztelaniaz hitz egin beharko litzatekeela uste dute eta %5ek euskara hutsean. Elebidunen artean euskaraz eta gaztelaniaz hitz egin beharko litzatekeela uste dutenen eta euskara hutsean hitz egin beharko litzatekeela uste dutenen arteko aldea txikiagoa bada ere (%79 eta %19 hurrenez hurren), argi eta garbi egiten dute bi hizkuntzen alde.

IVInkesta(NAF)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 193

7. Ondorioak

- Badaude Nafarroako biztanleriaren bilakaeran eta, hortaz, bilakaera soziolinguistikoan eragiten ari diren eta aurrerantzean ere eragingo duten bi gertaera garrantzitsu.

- Batetik, **etorkinen hazkunde nabarmena**. 1991n %2 baizik ez ziren etorkinak (8.965 pertsona) eta %10,4 dira 2006an (62.328 pertsona). Beraz, oso hazkunde handia izan du azken 15 urteotan ehunekoan zein kopuruan eta estatuaren batez bestekoaren mailan dago. Kontuan hartuz, euskara ez den beste hizkuntza batean mintzatzen direla, eragina du eta izango du elebidunen ehunekoan.

- Bestetik, Nafarroako **biztanleriaren zahartzeak eta jaiotza-tasak behera egiteak** ere eragina du eta izango du elebidunen ehunekoan. Izan ere, elebidunen igoerarik handiena 25 urtetik beherakoen artean gertatu da eta demografikoki gazteen adin-taldeek gero eta pisu txikiagoa dute biztanleria osoarekiko.

- Datuetara ekarriz, 15 eta 25 urte bitarteko 84.127 gazte zeuden 1991n. Hamabost urte geroago, aldiz, adin-tarte horretako 67.047 gazte daude, hau da, 17.080 gutxiago (%21eko hazkunde negatiboa). Alderantziz gertatu da 65 urte edo gehiago dituztenekin, hazkunde handia izan baitute hamabost urteotan (%63ko hazkunde positiboa). 79.791 ziren 1991n eta 126.026 dira 2006an.

- Dena dela, elebidunek **gora egin dute** Nafarroan azken 15 urteotan, kopuruan zein ehunekoan. Gaur egun Nafarroan 16 urte edo gehiagoko 56.400 elebidun daude, 1991n baino 16.200 gehiago, alegia. Ehunekoetara ekarriz, duela 15 urte biztanleriaren %9,5 zen elebiduna; 2006an, aldiz, biztanleen %11,1.

- Elebidunen **igoerarik nabarmenena eremu mistoan** gertatu da. %5,2 ziren 1991n eta %8,3 dira egun. Kopuruetara joz, are handiagoa da igoera, 12.400 elebidun baitzeuden 1991n eta 22.800 egun. Horrek esan nahi du hamabost urtetan %45,9ko igoera izan dutela elebidunek eremu mistoan.

- Era berean, **irabaziak galerak baino handiagoak** dira gaur egun euskaldun berriei esker. Irabazien hazkundea eta galeren ia desagerpena gazteen artean antzematen da bereziki.

- Euskararen **transmisioan ere aurrera egin da.** Inkesta honetako guraso gazteak soilik aintzat hartuz, hau da, 2-9 urte arteko seme-alabak dituztenak, ikus daiteke askoz gehiago transmititzen dutela lehengoek baino. Guraso gazteak elebidunak direnean, seme-alaben %98k jasotzen dute euskara etxean eta bikoteak mistoak direnean ere, erdiak baino gehiagok jasotzen dute euskara etxean. Adin guztietako gurasoak aintzat hartuz gero, nahiz bikotekide biak euskaldunak izan, %17,3k ez dute euskararik transmititu. Bikote mistoetan are handiagoa da euskararik transmititu ez dutenen portzentajea (%81,1).

- Bestalde, gogoan izan dezagun, Nafarroako **hamar biztanletik bederatzik (%90,4) gaztelania dutela lehen hizkuntza**. Datuetara joz, 16 urte edo gehiagoko biztanleriaren artean, %6,4 dira euskara soilik jaso dutenak eta %3,2 euskara eta gaztelania jaso dituztenak. Eremu mistoan eta ez euskaldunean erabat nagusi dira lehen hizkuntza gaztelania jaso dutenak (%93,7 eta %98,5 hurrenez hurren). Eremu euskaldunean, berriz, %63k euskara jaso dute.

- **Erabilerari dagokionez**, datu orokorrak soilik kontuan hartuz, azken 15 urteotan ez da ez igoera ez jaitsiera nabarmenik izan (%5,9 vs %5,8), baina bai joera-aldaketa bat erabiltzaileen adinean. **25 urte baino gutxiago dituztenen artean handitu egin da euskara gaztelania beste edo gehiago erabiltzen dutenen ehunekoa.** Hala ere, 65 urte edo gehiagokoak dira nagusi euskara gaztelania baino gehiago egiten dutenen artean.

- Era berean, elebidun asko **euskaldun berriak direnez (%33,8), aukera mugatua dute euskara erabiltzeko** bai etxean baita kalean ere, oso inguru erdaldunean bizi direlako, euskaldun berri gehienak eremu mistoan bizi baitira. Hortaz, etxea, gertuko komunitatea zein erabilera eremu formalak gehienbat erdaldunak dituzte. Oso garrantzitsua da elebidun horiei euskara erabili ahal izateko guneak eta aukerak eskaintzea.

- Bestalde, **eremu euskaldunean** elebidunen ehunekoa (%60) zein erabilera (%46,5ek euskara erabiltzen du gaztelania beste edo gehiago) handiak dira gaur egun, orain dela 15 urte bezala. Izan ere, 1991n biztanleen %60 zen elebiduna eta %46,8k erabiltzen zuten euskara gaztelania beste edo gehiago.

- Euskara sustatzeari buruzko iritzi eta jarreretan nabarmen igo da euskara sustatzearen alde daudenen ehunekoa. Izan ere, Nafarroan **euskara sustatzearen alde** daudenen (%37,7) eta **aurka** daudenen (%34,2) ehunekoak nahiko parekatuta daude gaur egun, hiru puntuko aldea baizik ez dute. Gainera, gehiago dira alde daudenak aurka daudenak baino. Duela 15 urte, aldiz, askoz gehiago ziren aurkako jarrera zutenak (%51,8) aldekoa zutenak baino (%21,6).